

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi monitoringja

2014

Készítette:

Dr. Csákváriné Joó Zsuzsanna
Dombi Gábor
Farkas Máté
Kabai Gergely
Kóbor István
Kulics Beatrix
Kun Eszter
Dr. Németh Nándor
Oláh Miklós
Sebestyén István

Balatonfüred

2015

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi monitoringja,

gazdasági, társadalmi, közlekedési, környezeti és kommunális infrastruktúra indikátorok adatai alapján

1. Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács** (BFT) 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Konceptiója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy, üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében elkészült **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres fejlesztési monitoring elemzések készüljenek** azzal a céllal, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségek időbeni és területi összehasonlító elemzések által valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft-re bízta.

A döntés nyomán végzett szakmai munka során **90 térségleíró indikátor** került meghatározásra, amelyek az adott témakörökben nagy szakmai tapasztalattal rendelkező külső szakértők bevonásával kerültek specifikálásra. A specifikáció nyomán az indikátorok száma a kezdeti nagyságrendhez képest újabb indikátorokkal egészült ki, miközben más, adatok hiányában előállíthatatlan, esetleg csak nagy költséggel előállítható, vagy nehezen ellenőrizhető adattartalmú indikátorok a szakértők javaslata és a BFT döntése nyomán kikerültek a rendszeres monitoringra javasolt indikátorok listájából. A megfogalmazott szakértői javaslatokat a BFT 2011. május 19-i ülésén hagyta jóvá.

A **monitoringra javasolt indikátorok idősíkja** a kiválasztott indikátorok rendelkezésre álló adatai metszeteiben **eltérhet egymástól**. Az adatok jellemző idősíkja 1990-től terjed a legfrissebb előállítható adatig, az ennél kisebb időtáv az előállíthatóság metszetében változik. A felismerhető trendek érdekében cél a minél nagyobb időtáv biztosítása.

A **BFT által jóváhagyott 2015 évi indikátorlista 56 indikátort tartalmaz, ebből 17 gazdasági, 14 társadalmi, 10 közlekedési 8 környezeti, és 7 kommunális infrastruktúra változó**. A kijelölt indikátorok között továbbra is szerepel nehezen előállítható, vagy adat hiányában nem előállítható indikátor.

A Balaton térségi monitoring a területi monitoring rendszerről alkotott **kormányrendeletben - 37/2010. (II. 26.)** - foglaltakkal összhangban készül.

Jelen tanulmány az alábbi fejezetekre tagolódik:

- Alkalmazott indikátor rendszer bemutatása, indikátorok tartalmának leírása
- A rendelkezésre álló indikátoradatok alapján kirajzolódó Balaton térségi helyzetkép bemutatása
- Elhagyásra, újjólagos felvételre, adattartalom változtatásra javasolt indikátorok
- A területi monitoring megújítására tett javaslat ismertetése
- Indikátorok összefoglaló táblázatos bemutatása

2. Alkalmazott indikátorkataszter

Az alábbiakban összefoglaljuk a jelenlegi indikátorlista változóinak leíró jellegű adattartalmát, definiálva az adatok előállíthatóságának forrását.

2.1. Gazdasági indikátorok tartalma és adatforrása

A **17 gazdasági indikátor** két nagyobb csoportra, valamint három, tartalmában ezektől és egymástól is elkülönülő, önálló indikátorra bontható.

Gazdaságfejlesztés, diverzifikáció

Települési gazdasági erő (TGE) a települési szintre, ill. az ezekből képzett, tetszőleges térségi szintre dezaggregált megyei GDP, a személyi jövedelem, a vállalkozási aktivitás és a helyi adók figyelembevételével kerül kiszámításra. Az adat Ft/fő-ben a Budapest nélküli (vidéki) átlag arányában kerül kifejezésre. Az adatsor időterjedelme azok előállíthatósága miatt 1994-től jelen állás szerint 2011-ig lehetséges. Az adatok forrását KSH-T-STAR, TeIR, illetve APEH adatbázisok alkotják. Az adatsor újabb elemeinek előállítása a valamennyi szükséges adat egyidejű rendelkezésre állásával lehetséges, ezért időben elmarad az ideálistól, összetett számítások eredményeként jön létre.

Az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) adatbázis az elsődleges információk forráslapja négy ide sorolható indikátornak, nevezetesen

- **a BKÜ-be érkező turizmusfejlesztési források,**
- **az UMFT (ÚSZT) keretében a BKÜ-be érkező fejlesztési források,**
- **az UMFT (ÚSZT) keretében megfigyelhető pályázói, illetve**
- **az összes pályázati aktivitás.**

A **BKÜ-be érkező turizmusfejlesztési források** a BKÜ területére érkező összes fejlesztési forráshoz képest százalékos arányban kerülnek kifejezésre. A BKÜ-be érkező források nagyságrendje éves szinten az országos értékhez képest százalékban jelenik meg. Az összes pályázati, illetve az UMFT (ÚSZT) keretében megfigyelhető pályázati aktivitás az 1000 állandó lakosra jutó beadott pályázat, illetve 1 állandó lakosra jutó elnyert forrás kereteiben kerül kiszámításra. A témacsoporton belüli hatodik indikátor **a turizmus területén tevékenykedő gazdasági szervezetek aránya** az egyéb gazdasági szervezetekhez képest. Mivel a működő vállalkozások száma csak évekkel később jelenik meg, mint a regisztrált vállalkozásoké, a mindenkori elemzések jelen idejéhez legközelebbi évek legújitható adatainak alapját a regisztrált vállalkozások képezik. Az adatok forrása KSH T-STAR adatokon alapuló TeIR adatbázis.

Turizmus és turisztikai szezonálitás

A jelen csoportba sorolható önálló indikátorok:

- a térségben regisztrált **külföldi és belföldi vendégek száma,**
- **eltöltött vendégéjszakák száma,**
- **a BKÜ háttértelepüléseinek vendégéjszakákból való részesedése,**
- **a kereskedelmi szálláshelyek kihasználtsága,**
- **a július-augusztus hónapok, vagyis az idegenforgalmi főszezon vendégéjszaka forgalma,**
- **az egy kiadott szoba egy működési napjára jutó átlagos szállásdíj,**

- **a július és augusztus hónapok ideje alatt egy kiadott szoba egy működési napjára jutó átlagos szállásdíj, valamint**
- **a BKÜ-ben megjelenő vendégek által eltöltött napokra vetített átlagos tartózkodási idő.**

A szállásdíj bevételek, vagyis a jövedelmezőség (REVPAR) indikátorai 2007 előtt nem gyűjthetők le települési szinten, amelyekből összeválogatható a BKÜ területisége. Az adatok forrása **a TDM szervezetek száma** kivételével, ami régiós adatgyűjtésen alapul, minden esetben a KSH, T-STAR adatbázis.

Tartalmában az előbbi két nagyobb indikátorcsoporttól, és egymástól is elkülönülő három indikátor

- az alkalmazásban állók száma, **foglalkoztatottság, az idegenforgalmi főszezonban,**
- július-augusztus hónapokban **mért 18-59 éves állandó lakosság** számához képest kifejezett **munkanélküliségi ráta,** valamint
- az **erdőterületek nagysága** szerepel.

A foglalkoztatottság népességi viszonyszámai népszámlálás-koriak, rövidesen aktuális frissítésre kerülnek, a szezonális munkanélküliségi adatok forrása a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (korábban AFSZ), a számításhoz szükséges népesség adatok forrása a KSH, T-STAR adatbázisa.

A hektáronként kifejezett erdőterületek nagysága a Megyei Erdészeti Igazgatóságoktól szerezhető be.

2.2. Társadalmi indikátorok tartalma és adatforrása

A társadalmi indikátorok kataszterében jelenleg **12 indikátor** szerepel hét csoportra bontva.

Egzisztencia

Az egzisztencia csoporton belül jelenleg két indikátort helyezkedik el,

- **az önkormányzati segélyezésben részesülők aránya az állandó lakossághoz képest,** valamint
- **az adott évben forgalomba került új személygépkocsik száma** ezer állandó lakosra vetítve. Az adatok megjelölt forrása KSH T-STAR adatbázis.

Tudatosság

Tudatosság alatt ebben az esetben egyfajta, a társadalom oldaláról keletkező szabad szerveződésű természet-, és környezetvédelmi érzékenységet érthetünk. Az indikátor az **ezer állandó lakosra jutó természet- és környezetvédelmi civil szervezetek száma** alapján vetít erről képet. Az adatforrásként a Megyei Bíróságok szervezetbejegyzései szolgálnak.

Népesedés

A népesedés csoporton belül három kiemelt fontosságú indikátor szerepel,

- **a természetes népességváltozás,**
- **az állandó és ideiglenes vándorlás,** valamint
- **a függőségi ráta.**

A természetes népességváltozás, valamint az üdülőkörzetbe irányuló be-, és onnan elvándorlók számának éves különbsége az állandó lakosság éves száma alapján ezrelékben kerül kifejezésre.

A **függőségi ráta** a 15 évnél fiatalabbak és az 59 évnél idősebbek számának összege, valamint a 15-59 évesek számának hányadosa alapján keletkezik, százalékos arányra vetítve. Az adatok forrása KSH, T-STAR adatbázis.

Munkanélküliség

A munkanélküliség kategóriája

- az **éves szintű munkanélküliségi**, valamint
- a **pályakezdő munkanélküliségi ráta** adatait tartalmazza.

A munkanélküliségi ráta a foglalkoztatottak éves számának hiányában a munkaképes korú (15-74 éves) népesség éves száma, a pályakezdő munkanélküliségi ráta a pályakezdőként regisztrált munkanélküliek és a **18-25 év közöttiek száma alapján kerül kifejezésre**, ebből következően mindkét ráta adatait relatív munkanélküliségi rátának kell tekintenünk. Az adatok forrása a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, valamint a KSH, T-STAR adatbázisa.

Oktatás

Az alkalmazott oktatás indikátor dimenziója a **legalább 8 osztályt végzettek száma** és a 14 évnél idősebb lakosság számának hányadosa alapján, **százalékos formában fejeződik ki**. Ezekhez az adatokhoz népszámlálás útján lehetséges hozzáférni.

Balaton térségi intézményrendszer, kormányzás

A kormányzás csoportbesorolás három indikátort tartalmaz. Az elsőben a **BFT mindenkori, szavazattal rendelkező tagságában szerepkörük alapján a térséghez kötődő delegáltak aránya fejeződik ki a BFT szavazati joggal rendelkező összes delegáltjának számához képest**. Az adatok forrása a BFT munkaszervezetének éves beszámolóí, illetve a BFT-ben szavazati joggal rendelkezők adott évben érvényes listája.

Ezek az információk letölthetőek a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft honlapjáról. Az ezredfordulótól a jelen időig tartó módon megállapításra kerül a **speciálisan a BKÜ-re telepített intézmények száma**. Ezen adatok elsődleges forrása Magyarország Közéleti Kézikönyve.

Területi különbségek

Ez az indikátor a BKÜ kistérségeinek GDP-HDI indexét¹ tartalmazza, az adatok által lehetőség van kistérségi szintű területi és időbeni összehasonlító vizsgálatára.

2.3. Közlekedési indikátorok tartalma és adatforrása

A közlekedési indikátorok kataszterében a specifikációkat követően **5 indikátor szerepel**, ezeket három csoportra bonthatjuk.

¹ A HDI (Human Development Index) – Emberi Fejlődési Index egy mutatószám, amely összehasonlíthatóvá teszi különböző területi integritások, országok, régiók, akár kistérségek közötti különbségeket. Az index tartalmazza a születéskor várható élettartam, az életszínvonal, az oktatás, írástudás különböző integrált értékeit.

Közúthálózat, megközelíthetőség

Két indikátort tartalmaz, a **felújított és a korszerűsített közutak hossza**, illetve az **újonnan épített utak** km-ben mérve. Az adatok forrása a Magyar Közút Nonprofit Zrt.

Vízi közlekedés

Ez az indikátor a **közösségi hajóközlekedés éves összes utasforgalmát rögzíti**, az adatok forrása a Balatoni Hajózási Zrt.

Vasúti közlekedés

Két indikátor sorolható ide,

- **új vasúti pálya hossza** km-ben,
- **felújított** (akadálymentesített, korszerű vizesblokkal felszerelt) **vasútállomások száma**

2.4. Környezeti indikátorok tartalma és adatforrása

A környezeti indikátorok sorában **6 indikátor** szerepel, amelyek két nagyobb csoportba sorolódnak.

Vízminőség

A vízminőség indikátorok a **Balaton nitrogén, foszfor és klorofill-a** koncentrációjának mg/l-ben mért éves átlagát rögzítik. Az adatok forrása a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségek.

Közösségi terek növelése

A közösségi terek változásainak nyomon követése három indikátor alapján körvonalazódik. Az első a **belterületi parkok nagysága**, ezen belül a települési zöldterületek nagysága, a játszóterek száma és ezek területe, a gondozott, parkosított, virágosított területek száma és területe érthető. A mutató m²-ben értendő. A **településközpontok fejlesztése** nevet viselő indikátor az új zöldterületek kialakítását, épületek felújítását hivatott nyomon követni. A mutató ebben az esetben is m². A harmadik indikátor e csoportban a **kerékpáros forgalmi felületekre** vonatkozik, ami a kiépített belterületi kerékpárutak hosszát méri km-ben. Az adatok forrása mindhárom esetben az adott települési önkormányzat, egyedi adatszolgáltatás keretében gyűjti a fejlesztési ügynökség.

2.5. Kommunális indikátorok tartalma és adatforrása

A kommunális infrastruktúra **6 indikátort** tömörít további bontás nélkül.

A kommunális indikátorok tartalmazzák a **közüzemi ivóvízvezeték-hálózat** hosszát (km), **illetve a lakosságnak szolgáltatott víz mennyiségét** l/fő/nap, illetve m³/év mértékegységekben rögzítve.

A második indikátor a **szennyvíz-csatornázottság, keletkező szennyvíz mennyisége, szennyvíztisztító telepek kapacitása**. A méréshez szolgáló mértékegységek az előbbiekkal azonosak. A harmadik indikátor a **közműolló**, vagyis a **közüzemi ivóvíz-hálózatba és a közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások** arányát adja meg.

Ezen adatok előállításához szükséges az adott lakások darabszáma is, emiatt ez külön szerepel az indikátorok listáján. Az indikátorok része az **összegyűjtött kommunális hulladék mennyisége**, illetve a **szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége** is, mindkét esetben tonna/év mértékegységgel mérve.

3. A rendelkezésre álló indikátoradatok alapján kirajzolódó Balaton térségi helyzetkép

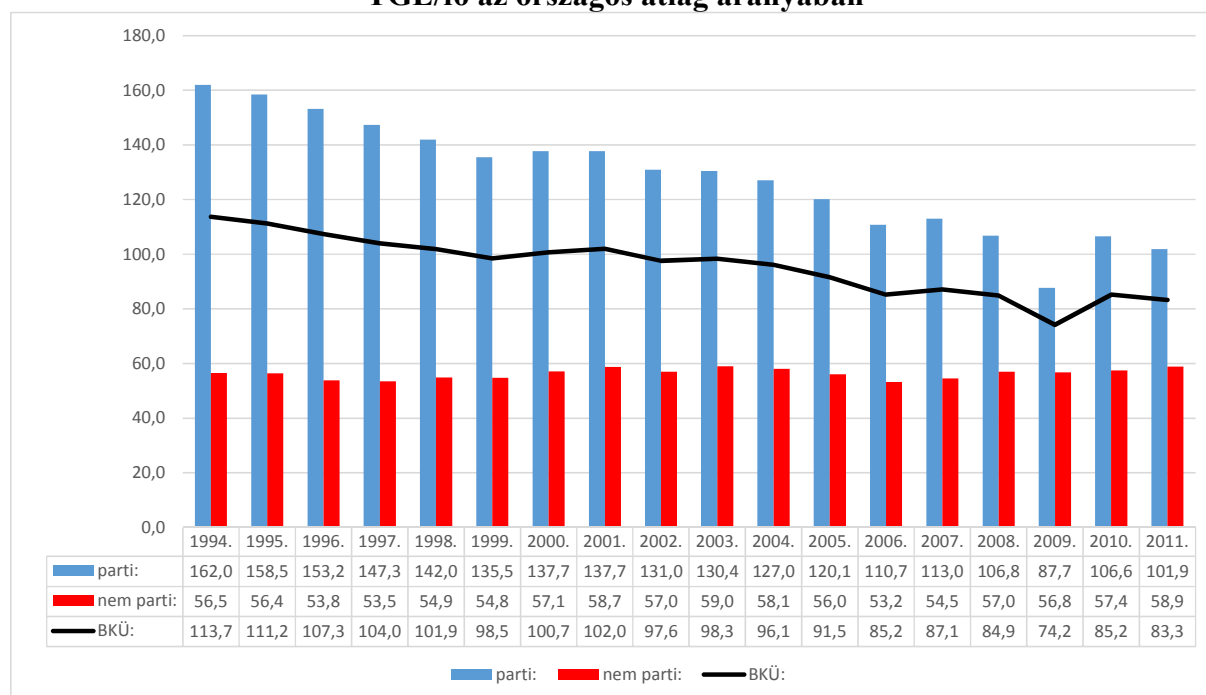
A jelenleg meglévő adatok alapján az alábbiakban összefoglalt térségi helyzetkép olvasható ki.

3.1. Gazdaság

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területére vetített, az országos átlag arányában kifejezett egy lakosra jutó települési gazdasági erő (TGE) hosszú időtávban egyre mérséklődő mértékű, mely körülmény a Balaton térségének fokozatos gazdasági pozícióvesztését jelenti. A pozícióvesztés a Budapest nélküli vidéki átlaghoz képest is kifejeződik. Az adatokból belátható időtávban a gazdasági pozícióvesztés többlépcsős szerkezetet mutat. Az első ilyen szakasz a '90-es évek közepétől a századfordulóig tartott, ekkor azonban még a BKÜ-ben az egy lakosra jutó települési gazdasági erő magasabb volt, mint a Budapest nélküli vidéki átlag. Az üdülőkörzetben mért TGE 2000 és 2001-ben standard maradt és együtt mozgott az országos értékekkel, ezt követően azonban a két érték különvált.

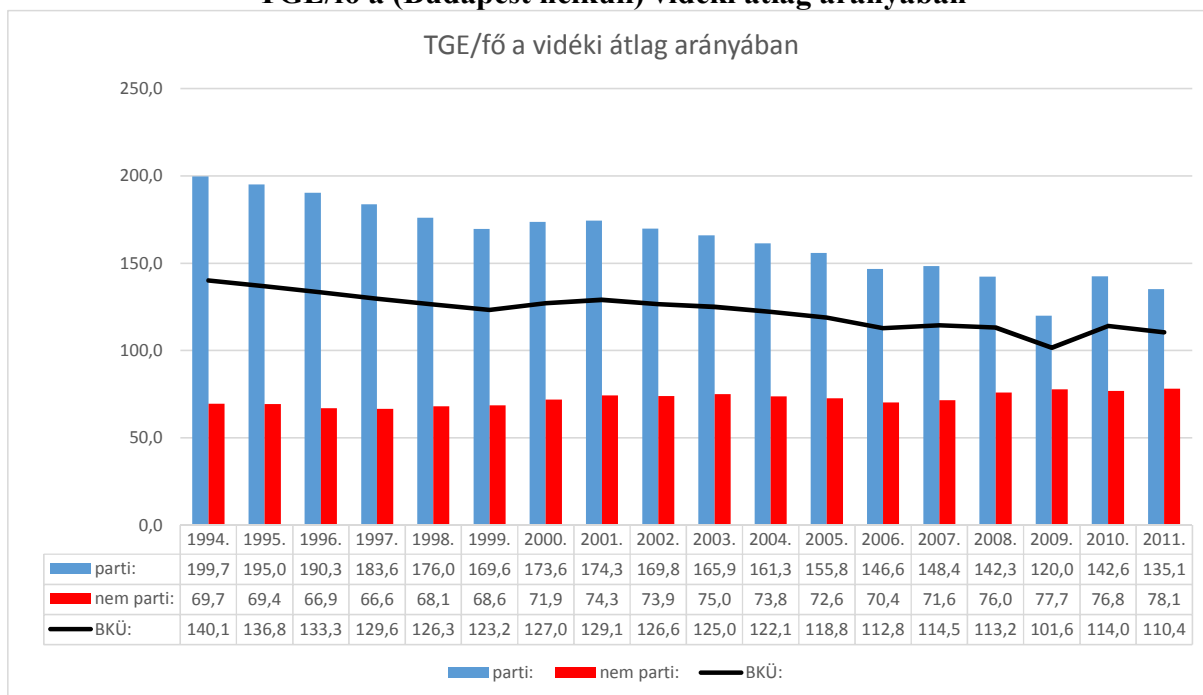
1. ábra

TGE/fő az országos átlag arányában

2. ábra

TGE/fő a (Budapest nélküli) vidéki átlag arányában

Az országos értékek lassú emelkedést mutattak, a BKÜ értékek viszont hozzájuk képest tovább gyengültek. Az üdülőkörzetben bekövetkezett újabb gyengülés 2002 és 2006 között zajlott le, amit újabb három éves stagnálási időszak követett.

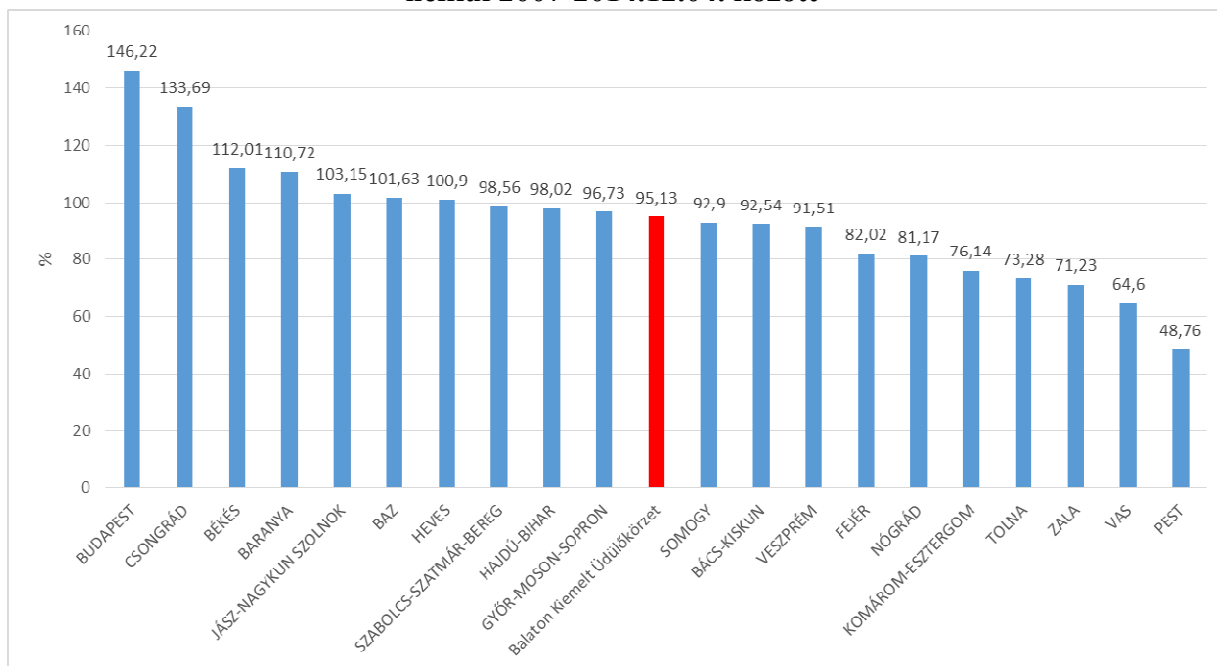
A gazdasági válság Magyarországon kibontakozó hatásai leglátványosabb módon 2009-ben fejeződnek ki, ekkor a települési gazdasági erő egy lakosra vetített BKÜ átlaga a Budapest nélküli vidéki átlag szintjének közelében realizálódott. Ezt követően 2010-ben azonban már a javulás jelei mutatkoznak, gyakorlatilag a válság előtti időszak értékei térnek vissza, de ehhez képest 2011 során az egy évvel korábbi biztató jelek gyengülése észlelhető.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) és az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) keretében 2007 és 2014.12.04. között összesen 2718 projekt esetében ítéltek meg támogatást a BKÜ települései számára, amellyel összesen 271 043 918 334 forint megítélt támogatásban részesültek, ez az országos érték 2,6%-a. A fejlesztési időszak magas pályázati aktivitással jellemezhető.

A BKÜ 180 településéből 18 olyan település volt, ahol a projekt helye szerint nem nyújtottak be forrasszerzésre pályázatot. Az eredményességet tekintve a BKÜ 27 községének nem volt támogatott projektje, ami az összes település 15%-a. A KÖZOP nélküli egy főre jutó megítélt támogatások arányának megyei rangsorában a BKÜ a középmezőnybe sorolható.

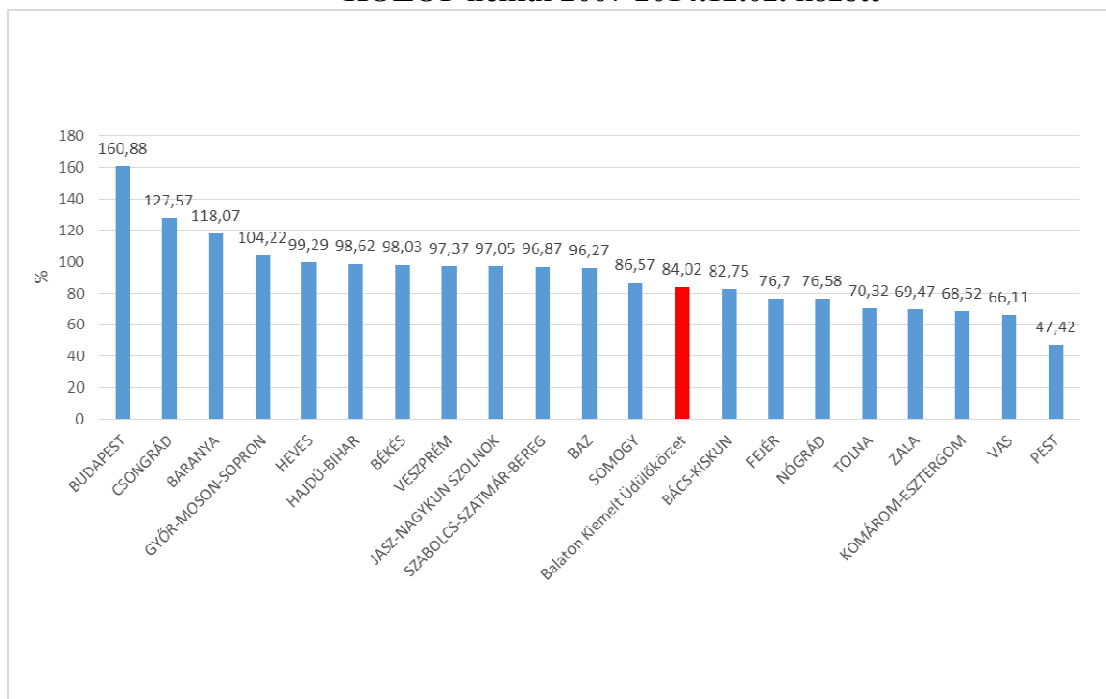
3. ábra

Az egy főre jutó megítelt támogatások aránya az országos átlag százalékában KÖZOP nélkül 2007-2014.12.04. között

4. ábra

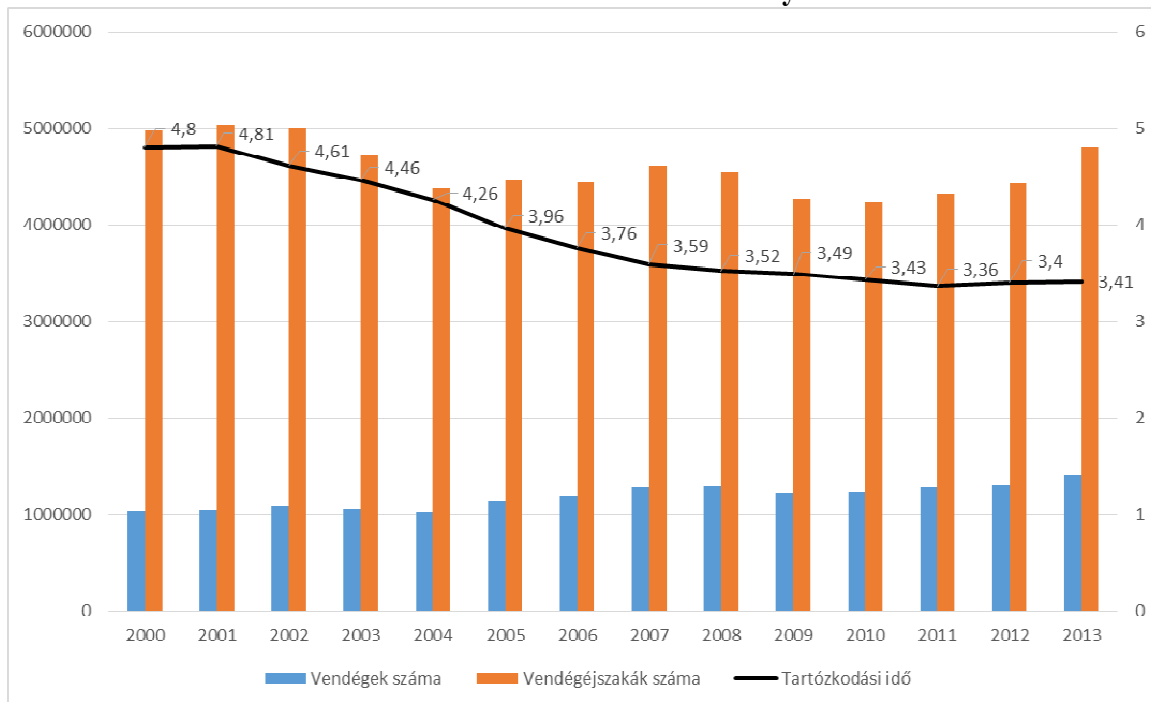
Az egy főre jutó kifizetett támogatások aránya az országos átlag százalékában KÖZOP nélkül 2007-2014.12.02. között

A kifizetett források alapján viszont a BKÜ már kevésbé eredményes. Az egy főre jutó kifizetett támogatások aránya KÖZOP nélkül az országos átlagnak csupán csak 84%-a. A BKÜ gazdasági pozícióvesztése értelemszerű összefüggésben áll a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet turisztikai versenyképességének gyengülésével.

5. ábra

Vendégszám, vendégéjszaka szám és átlagos tartózkodási idő a BKÜ kereskedelmi szálláshelyein

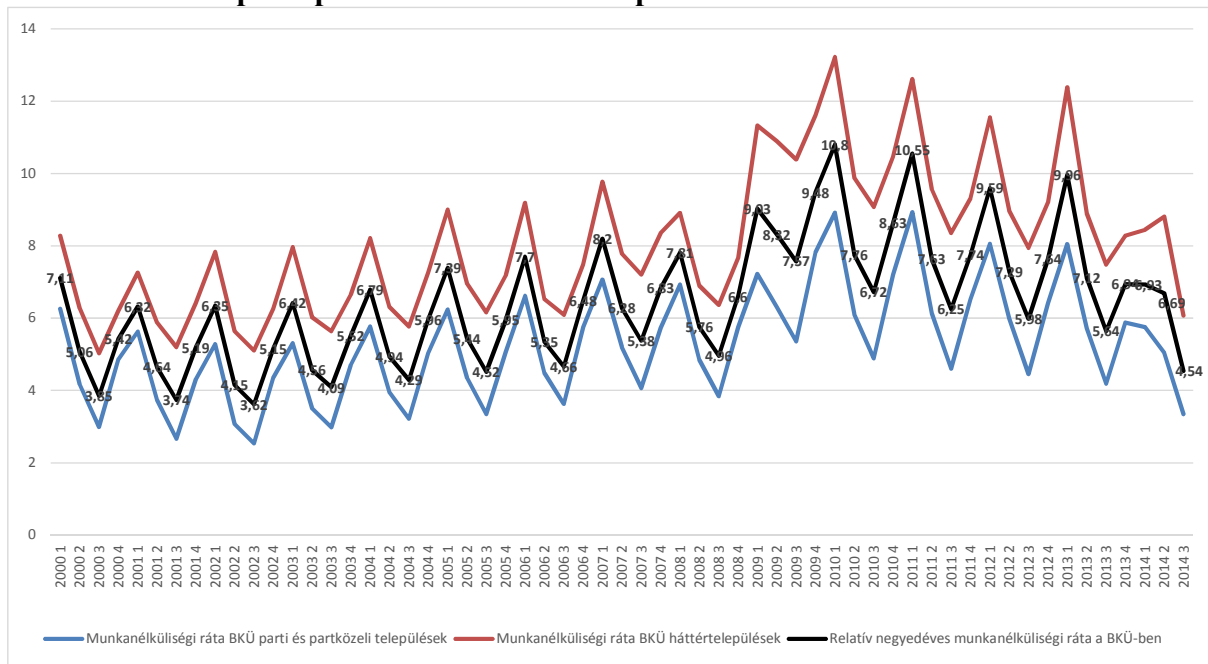
Egyre kevesebb a külföldi, és több a belföldi vendég, mindez az eltöltött vendégéjszakák csökkenésével társul, ami az átlagos tartózkodási idő mérséklődését eredményezi. Az átlagos tartózkodási idő csökkenésével párhuzamosan a jövedelmezőség terén is módosulás figyelhető meg.

A 2011-es adatokhoz képest az átlagos tartózkodási idő alacsony mértékben ugyan, de éves szinten növekedett, azonban messze elmarad a 2000-es évek elején mért értékektől. A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kínálata az eltöltött vendégéjszakák számához igazodó módon mozgott el, ami az idegenforgalmi főszezon időszakában mutat viszonylagos kihasználtságot, eredményez jövedelmezőséget.

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe a munkanélküliség ciklikus ingadozásainak függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő ciklikus ingadozásait a turizmusgazdaság térségi működése okozza, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai váltják ki.

6. ábra

Becsült negyedéves munkanélküliségi ráta a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, annak parti-partközeli és háttér településein 2000-2014 között

Teljes foglalkoztatottsági helyzetkép a népszámlálások kapcsán mérhető. 1990-ben az aktív keresők, foglalkoztatottak éves száma 45,5 %-a volt a BKÜ térségének össznépségéhez képest, ez a nagyságrend a 2001-es népszámlálás időpontjára 37 %-ra csökkent. A 2011-es népszámlálás során újabb nagymértékű változás mutatható ki. A teljes foglalkoztatottsági ráta 62,1 %-ra nőtt a BKÜ-ben. Ehhez azonban fontos hozzátenni, hogy a kormányzat által megteremtett közmunkaprogram, illetve az ebben foglalkoztatottak nagyban árnyalják a képet. A rendelkezésre álló statisztikai adatok jelenleg nem teszik lehetővé, hogy a közmunkaprogramban foglalkoztatottakat elkülönítve készülhessenek foglalkoztatottsági vizsgálatok. Az üdülőkörzet munkanélküliségi mutatói évtizedes tendenciában növekvő mértéket mutatnak. A munkanélküliség ciklikus ingadozásai a közvetlen Balaton parti településeken mérhetőek leginkább, a Balaton partvonalától távolodva a ciklikus ingadozás hatása kisebb, vagy már egyáltalán nem mérhető. A munkanélküliség a harmadik negyedévben, vagyis az idegenforgalmi főszezon időszakában a legalacsonyabb, az első negyedévben pedig a legmagasabb. A térség foglalkoztatási jellemzőinek évtizedes növekvő tendenciája 2012-ben megtorpant.

A megtorpanás, vagyis a 2009-es év növekedési csúcsához képest megfigyelhető mérséklődés tényét az idegenforgalmi főszezonban mért munkanélküliségi adatok is alátámasztják, összességében azonban tízéves periódus alatt a munkanélküliség növekedése az idegenforgalmi főszezon időszaka alatt is kimutatható.

A pályakezdő munkanélküliségi ráta évtizedes viszonylat alapján 2002 és 2006 között növekvő, 2007-2008-ban csökkenő, 2009-ben magas, 2010-ben viszont az elmúlt öt év legalacsonyabb értékét mutatja, 2011-től kezdve viszont folyamatosan és egyre nagyobb ütemben nő. A pályakezdő munkanélküliség értékeinek változása szoros összefüggésben áll az üdülőkörzetben lezajló vándorlás, és az állandó népesség életkor összetételének módosulási folyamataival.

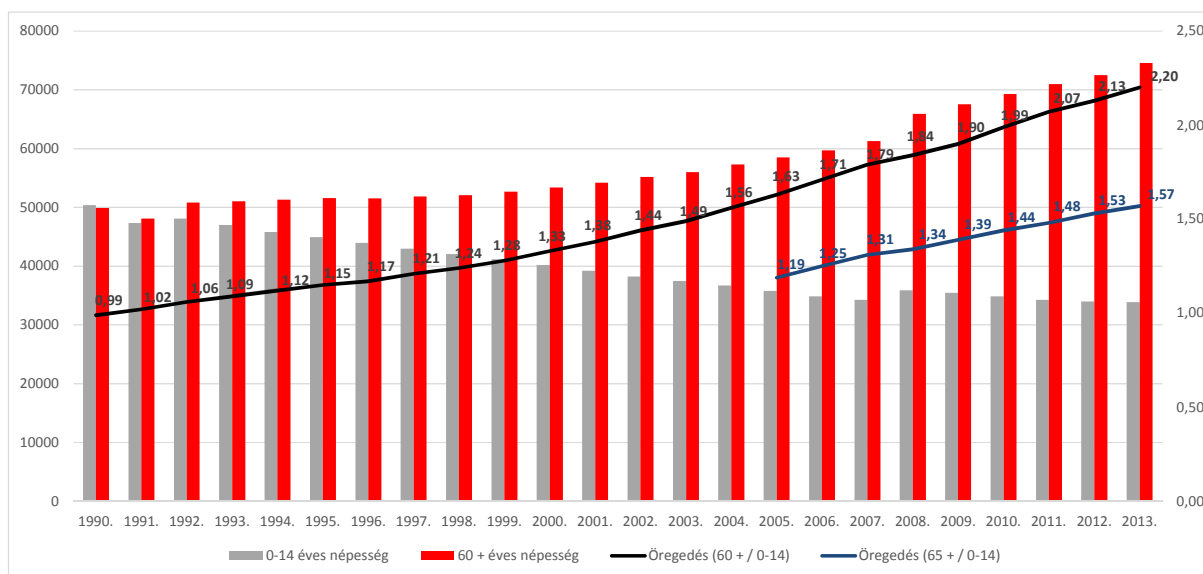
3.2. Társadalom

A BKÜ-ben a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A népesség élve születés és halálozás (természetes népességváltozás) egyenlege a lakosság nagymértékű öregedésével társul.

A népességfogyatkozás várható mértékében az üdülőkörzet népessége mégsem csökken. Az állandó népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a nemzetközi és az országhatáron belüli vándorlás összhatásában pozitív egyenlegével magyarázható.

7. ábra

Népességöregedési tendenciák a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

A külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességyeresség azonban életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki, ami a fiatalabbak állandó foglalkoztatási igényével kiegészülve (amely igényt a foglalkoztatás-munkanélküliség térségen belüli ciklikus ingadozásai a közfoglalkoztatási program csillapító hatásai ellenére még mindig hangsúlyoznak) azok elvándorlási hajlandóságával társul. Ezek együtthatása a teljes függőségi ráta értékének növekedését okozza.

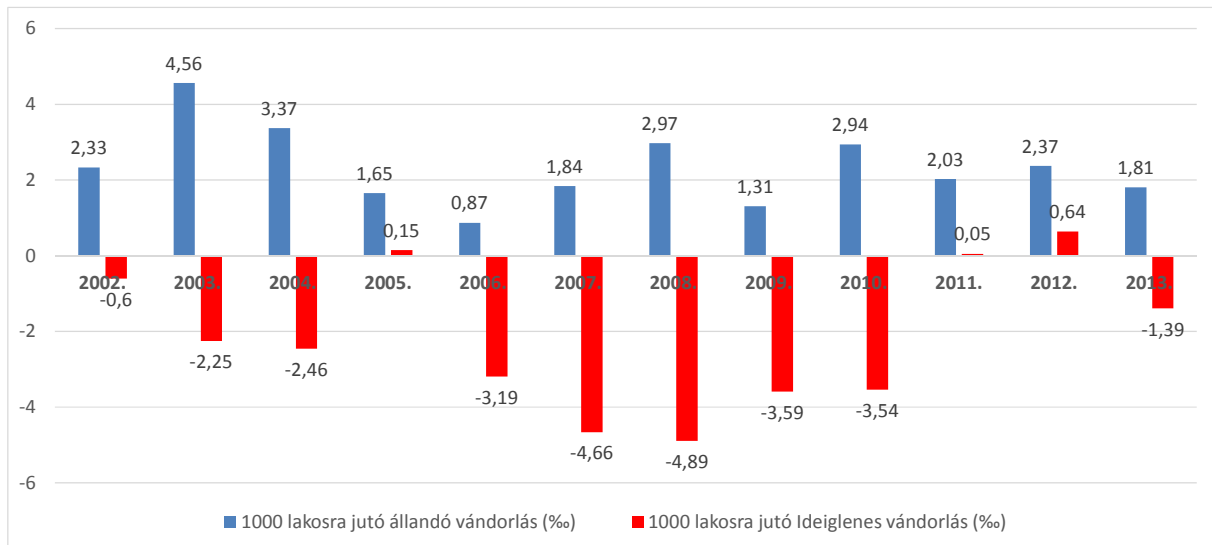
Az üdülőkörzet népessége országos átlagnál magasabb öregedettségenek tényét támasztja alá a legalább 8 általánost végzettek aránya a tizenötödik életévüket betöltött népességhez képest.

Ez az érték Magyarországon a 2011-es népszámlálás alkalmával 95,1 % volt, az üdülőkörzetben belül 92,8 %. Az országos értékhez képest mért alacsonyabb arány közvetett módon szintén a legidősebb generációk országos átlagnál jelentősebb halmozódását támasztja alá, hiszen az idősebb generációk körében magas a 4-6 osztályos, vagy annál alacsonyabb általános iskolai végzettség.²

² A 8 osztályos általános iskolai oktatást csak a második világháború után, 1945 szeptemberétől vezették be Magyarországon. <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1369.html>

8. ábra

Állandó és ideiglenes vándorlás különbözősége a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

A helyi lakosság országos átlagnál gyorsabb előregedése a nyugdíj jogosultság feltételének fokozatos és egyre jelentősebb arányú kiterjedését jelenti, miközben az országos foglalkoztatottsági helyzetnél a turizmusgazdaság ciklikusan magasabb munkaerőigénye miatt időszakos jelleggel kedvezőbb helyzet alakul ki, ami a 2010 előtti munkanélküliségi támogató rendszerrel kiegészülve az országos jellemzőknél hatékonyabb túlélési stratégiákat biztosított az egyébként rászoruló lakosság részére.

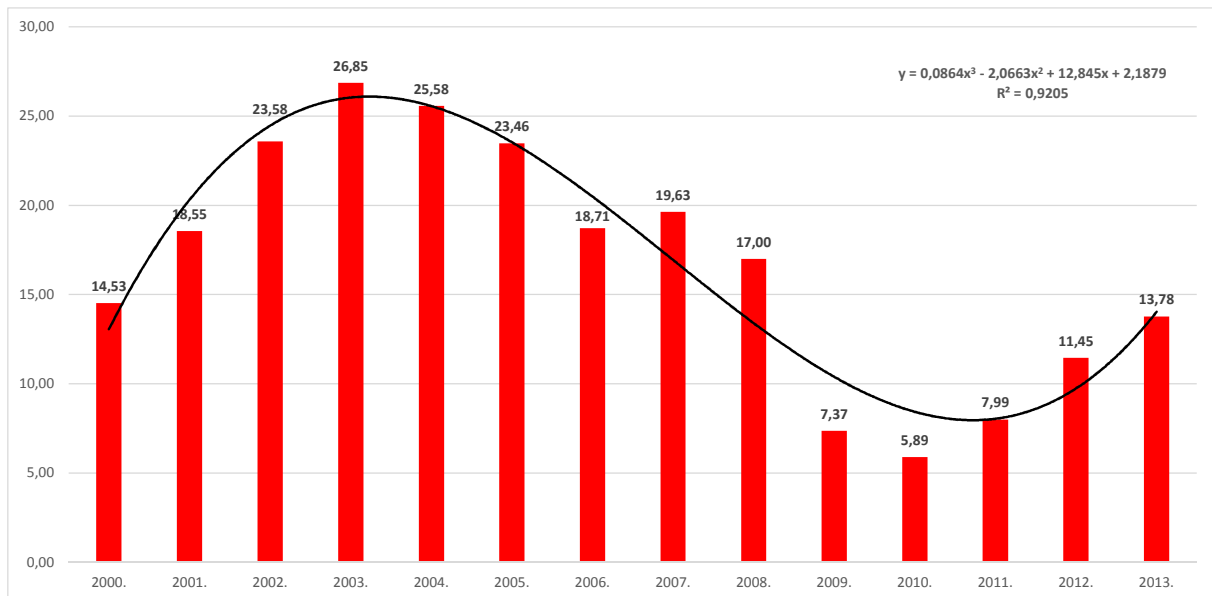
2010-ben megkezdődött a munkanélküliségi rendszer átalakítása, aminek keretében a segélyezési rendszer helyébe a munkába állítás preferálása került előtérbe, ennek megfelelően csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, viszont radikálisan növekedett a közfoglalkoztatási programba bevont személyek száma. Ez végeredményben a munkanélküliségi ráta jelentős mérséklődését eredményezte, ugyanakkor nem kezeli megnyugtató módon a térség foglalkoztatási helyzetét.

A lakosság egzisztenciális helyzetében bekövetkezett kedvezőtlen folyamatok egy része a 2010 előtti állapotokhoz köthető. Ezt támasztja alá az adott évben forgalomba hozott új személygépkocsik ezer állandó lakosra jutó számának változása. Ez az érték 2000 és 2004 között növekedett, majd 2005-től csökkent, amely csökkenést a világgazdasági válság okozta hatások tovább fokozták. Míg 2003-ban ezer lakosra 27, 2010-ben már csak alig 6 forgalomba helyezett új személygépkocsit figyelhetünk meg.

2010 és 2013 között az indexé jelentős növekedése figyelhető meg, 2013 év egészére számolva csaknem 14 üzembe állított új személygépkocsi jut minden ezer lakosra. Ez utóbbi érték a 2000 évi szintnek felel meg.

9. ábra

Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik 1000 lakosra vetített aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

Az üdülőkörzet kistérségi HDI indexe továbbra is jelentős fejlettségi különbségekre mutat rá. Magyarország HDI index értéke 2007-ben 0,879. Ebben az évben Budapesttel együtt 18 olyan kistérség volt, ahol a HDI értéke az átlagnál magasabb, ebből öt, Balatonfüred, Keszthely, Hévíz, Siófok és Veszprém (egy része) a BKÜ területén található. Ezzel párhuzamban két Balaton térségi kistérség, Pacsa és Lengyeltóti HDI értéke 0,8-as szint alatt volt. Ezeknek a kistérségeknek a HDI értéke jóval az országos átlag alatti, így a leghátrányosabb kistérségek közé sorolhatók.³

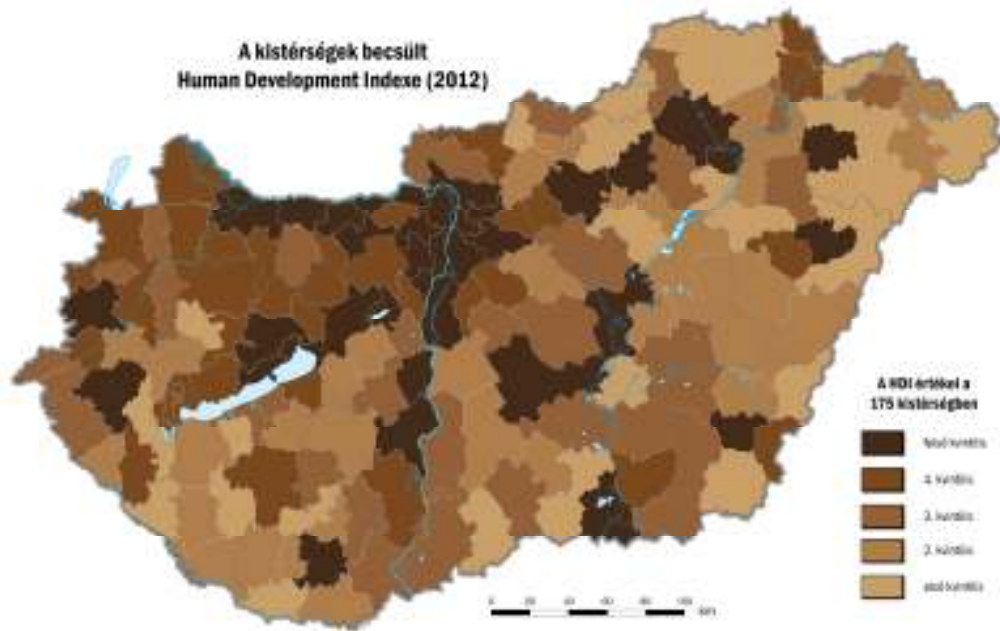
A HDI számítások alapját képező legfrissebb adatok alapján országos átlag feletti HDI index a Balaton térségének észak-keleti súlypontján jelenik meg, Balatonfüred, Balatonalmádi, Veszprém kistérségek metszeteiben. Alapvetően kedvező, a negyedik kvintilisbe sorolható, magas fejlettségi index értékek mutathatók ki Veszprém és Zala megyék üdülőkörzetet érintő kistérségeiben, illetve Siófok kistérségben is.

Az üdülőkörzet alapvetően kedvezőtlen HDI mutatói továbbra is Somogy megyei kistérségeket körvonalaznak, az alsó kvintilisbe sorolható HDI értékek Lengyeltóti és Pacsa, esetében igazolhatók, de nem sokkal kedvezőbb a fejlettségi mutató értéke Marcali kistérség esetében sem, miközben a déli parthoz sorolható kistérségek, mint Fonyód, vagy Balatonföldvár csak átlagos HDI indexen zártak.

³ A kistérségek helyét 2013. január 1-től a járások veszik át Magyarországon.

10. ábra

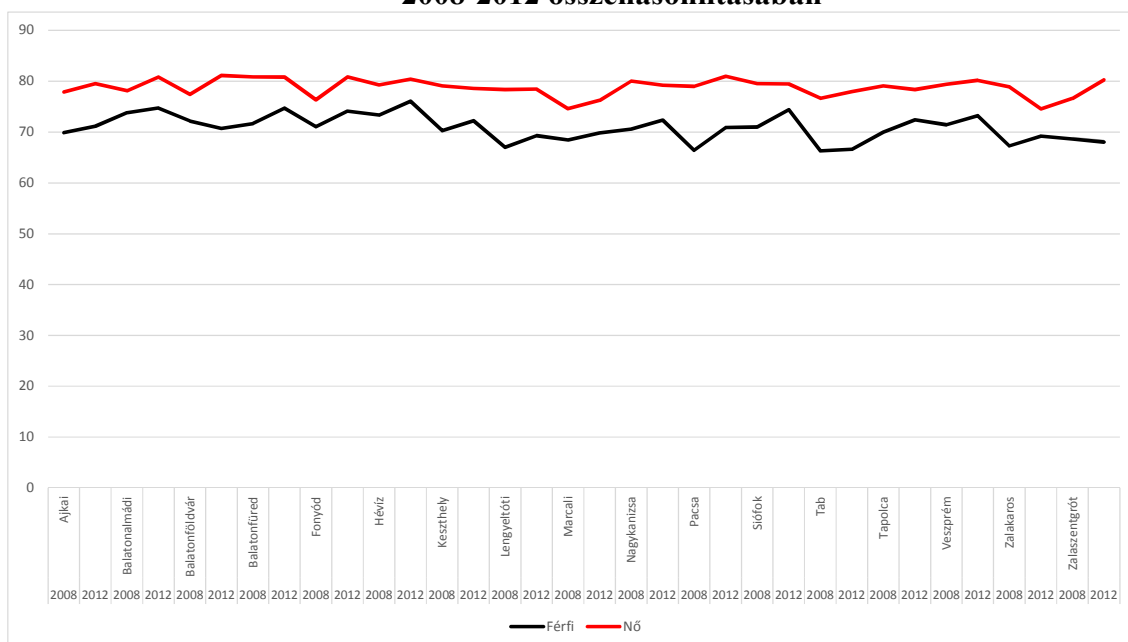
**Az emberi fejlettség index (HDI) alakulása Magyarország kistérségeiben
2012-es adatok alapján**

A születéskor várható átlagos élettartam, ahogyan az országos tendencia alapján is megállapítható, növekvő jellegű, a nőké lényegesen magasabb a férfiakénál. A magasabb HDI értékkel rendelkező kistérségekben szignifikánsan magasabb, mint az alsó két kvintilisbe sorolható kistérségekben élőké, ezzel együtt itt is növekedés figyelhető meg. A Pacsa kistérségben élő férfiak születéskor várható átlagos élettartama volt 2008-ban a legalacsonyabb 66,4 év, legmagasabb érték 73,8 évvel a Balatonalmádi kistérségben élő férfiaké volt.

11. ábra

**Születéskor várható élettartam alakulása BKÜ kistérségenként
2008-2012 összehasonlításában**

A Pacsa kistérségben élő férfiak átlagos élettartama négy évvel később 70,93 évre módosult, ugyanakkor a Balatonalmádi kistérségben élők 74,7 évet értek el, vagyis csak kisebb mértékben növekedett. 2012-ben a Hévíz kistérségben élő férfiak születéskor várható élettartama volt a legmagasabb, meghaladta a 76 évet.

A nők születéskor várható élettartama 2008-ban Marcali kistérségben mutatkozott 74,6 évvel a legalacsonyabb szinten, a legmagasabb, csaknem 81 éves átlagérték érték Balatonfüred kistérségben figyelhető meg. 2012-ben Marcali esetében 76,2 évre módosult a nők születéskor várható átlagos élettartama, a legmagasabb érték 81,1 évvel. Balatonföldvár kistérség esetében látható.

Az üdülőkörzet civil aktivitása továbbra is töretlen. Az ezer lakosra jutó civil szervezetek száma (2013:7,9) az elmúlt egy évtizedben rendre meghaladja az országos értéket (2013:6,4), de még az üdülőkörzet átlagánál is magasabb a közvetlen Balaton parti települések ezer lakosra jutó NGO- indexe (2013:8,9).

Számottevő a speciálisan a BKÜ-be települt, vagy telepített intézmények száma is. 2000-ben hivatalos kezdeményezésre 13, alulról jövő civil kezdeményezés alapján további 4 ilyen szervezetet azonosítottunk. 2011-ben a BKÜ-ben

- hivatalos kezdeményezés alapján 12 szervezet (mivel időközben jogutód nélkül megszűnt a Balatoni Regionális Idegenforgalmi Bizottság),
- alulról jövő civil kezdeményezés alapján 5 szervezet (időközben létrejött Balatoni Regionális TDM Szövetség) működött.

Indikátorként alkalmaztuk a **Balaton Fejlesztési Tanácsban szavazati joggal rendelkező**, az üdülőkörzethez területi értelemben térséginek tekinthető szereplők arányát a BFT-ben szavazati joggal rendelkezők összlétszámához képest.⁴ Több mint egy évtizedes viszonylat alapján a BFT taglétszáma, összetétele többször is megváltozott, adott esetben egyazon éven belül többször is. A BFT megalakulásától kezdve 2004-ig a kistérségi, megyei delegáltak abszolút többséget alkottak a mindenkori kormányzat minisztériumi, regionális és térségi delegáltjaihoz képest. A BFT tagsági összetételének átalakulása ezt követően a kormányzati szereplők abszolút túlsúlyát eredményezte, amely állapot változó összetételben, de egészen a BFT 2012. február 24-i teljes megújulásáig tartott.

A BFT 2012. februári átalakulását követően a szervezet szavazati joggal rendelkező tagságát gyakorlatilag a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet magába foglaló három megye közgyűlésének elnökei, illetve azok egy-egy delegáltja, valamint a kormány képviselőiben a BFT elnöke alkották.

A Balaton Fejlesztési Tanács összetételében 2014. február 28-án újabb változás következett be. A Tanács tagsága bővült a kiemelt térség fejlesztésében érintett ágazati operatív programok szakmai végrehajtásáért felelős miniszterekkel, illetve a miniszterek által delegált szavazati jogú képviselőkkel. Ennek megfelelően a Tanács tagsága az üdülőkörzetet érintő megyei önkormányzatok elnökein, az elnökön, valamint a megyék egy-egy képviselőjén túl a Nemzeti Fejlesztési Miniszter, a Nemzetgazdasági Miniszter, az Emberi Erőforrások Minisztere, és a Vidékfejlesztési Miniszter képviselője, mindösszesen 11 fő vesz részt.

⁴ A térségi szereplőket nem személyük, hanem a BFT-ben betöltött szerepük alapján definiáltuk, ami azt jelenti, hogy különböző időmetszetek alapján akár ugyanaz a személy is lehet térségen belüli, majd térségen kívüli, vagy fordítva, a tanácsban betöltött pozíciója változásai szerint.

3.3. Közlekedés

Az elmúlt másfél-két évtizedben a Balaton térségében számottevő közúthálózat fejlesztés zajlott le. Az üdülőkörzet településein adott évben új burkolattal felújított szakaszainak (felületi bevonatok, nagyfelületű beavatkozások, kátyúzás nélkül) hossza az 1990-es évek második felétől az ezredfordulóig növekvő, ezt követően trendjellegetében mérséklődés mutatkozik. A mérséklődő tendenciát megtöri a 2008-as év, amikor a vizsgált több mint két évtizedes periódus csúcserkéhez közelítő gyakoriságnövekményt írhatunk le. A térség településein az újonnan épített útszakaszok hossza (új építésű útszakaszok, teljes pályaszerkezet csere, körforgalom stb.) szintén a vizsgált időszak első fél évtizedében volt a legmagasabb, ezt követően lényegesen mérséklődött. Új út építése 2012 és 2013 során a 71 sz. főút Keszthely elkerülő, illetve Balatonyörök metszetében, 2013 során a 75 sz. főút kapcsán Keszthely-Alsópáhok, szintén 2013-ban a 760 sz. főút esetében Hévíz körforgalmú csomópont esetében teljesült. Ez utóbbi útszakaszon 2014-ben is folytatódtak az építési munkálatok. Az elmúlt három évben jelentős, nagyfelületű útfelújítási munkák, vagy forgalomtechnikai, közlekedésbiztonsági beavatkozások Vindornyszőlős, Szentgyörgyvölgy-Zalacsány, Keszthely-Várvölgy, Zalaapáti, Balatonyörök, Lulla, Balatonendréd, Balatonszentgyörgy, Marcali, Galambok, Fonyód, Lengyeltóti, Balatonboglár, Kötcese, Som és Kapoly térségében zajlottak.

A század- és ezredforduló éveiben megvalósult vasúti felújítási munkálatokat követően a Balaton térségét érintő legfontosabb beruházás a Horvátországig terjeszkedő Budapest – Székesfehérvár – Nagykanizsa – Murakeresztúr 236 km-es vasúti pályaszakasz felújítása, illetve részleges szakaszokban új vágánysor építése. A Balaton térségi kötött pályás vasútfejlesztési projektelemek 2012 decemberében kiemelt kormányprogram minősítést nyertek, a felújítási munkálatok több megvalósítási ütemezési pont szerint több szakaszban lebonyolítva 2014-ben kezdődtek meg. A közlekedésfejlesztési megoldásoknak köszönhetően jelentősen gyorsulhat majd vonatközlekedés, rövidülhetnek a menetidők, javulnak a vasúti közlekedés minőségi feltételei. A vasúti közlekedésfejlesztéssel kapcsolatban a vasútállomással rendelkező Balaton térségi települések több mint kétötödében került sor állomásépület zömében részleges, vagy egészes felújításra, akadálymentesítésre, illetve az épület vizesblokkjának korszerűsítésére. Ezek a munkálatok összességében igen nagy időskálán mozognak, mintegy 30 évet fognak át, vagyis több esetben egy már megvalósult felújítási munkát időközben akár újra is el kellett végezni.

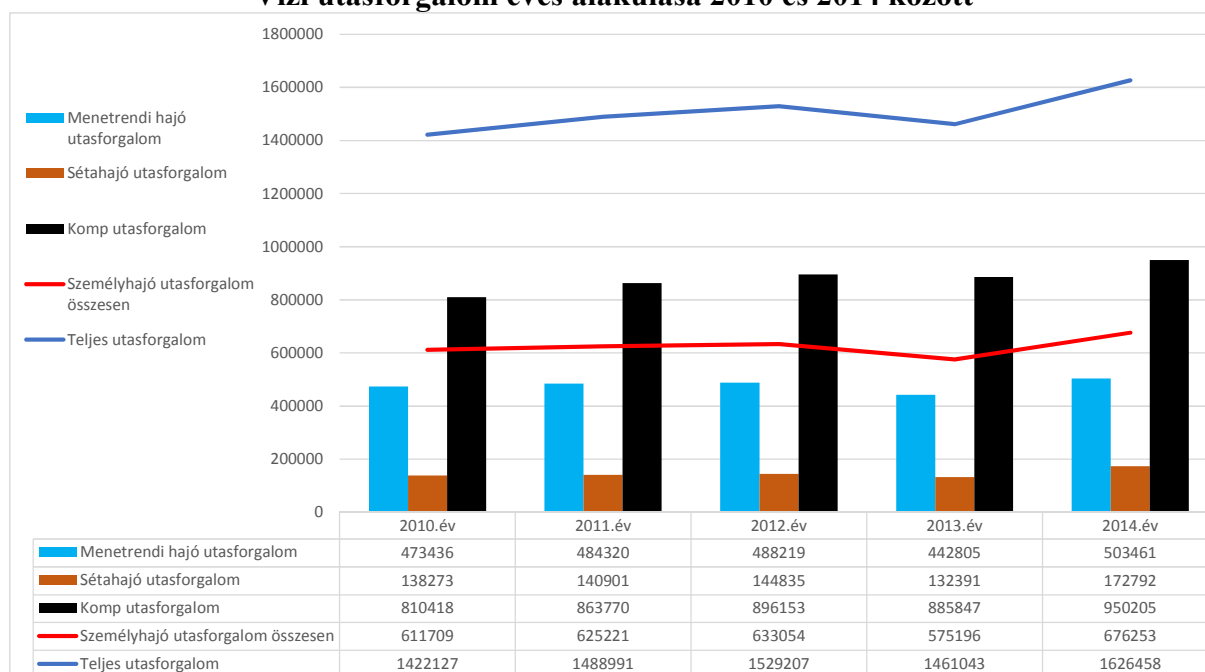
A Balatoni Hajózási Zrt. (BAHART) által szolgáltatott forgalmi adatok szerint a Balatonon regisztrált utasforgalom az ezredfordulót követő évtizedes periódus alatt összességében mérséklődő tendenciát mutatott, ehhez képest 2010 évtől forgalomművekedés detektálható. A személyhajó utasforgalom mérséklődése nem egyenletes csökkenés következménye. A vizsgált időszak jelentős volumencsökkenése 2000 és 2005 között következett be, amikor az évi egymillió szállított utas feletti forgalom 700 ezer fő alá csökkent. 2006 és 2008 között közel 75 ezer fős növekedés következett be az utasforgalomban, amit a következő években ismét jelentős visszaesés követett. A vizsgált periódus legalacsonyabb utas szám gyakorisága 2010-ben mutatkozott, ehhez képest a következő naptári évben tízezer főt meghaladó, az azt követő évben a 2010 évi bázisértékhez viszonyítva pedig már több mint 21 ezer utassal többet regisztráltak. Ahogy a személyhajózásban, úgy a kompok által szállított utasok számában is jelentős forgalomművekedés tapasztalható az ezredfordulót követő évtized első felében, a látható trend gyakorlatilag leképzi a személyhajózás utasforgalmában tapasztaltakat. Összességében a kompok utasforgalma minden vizsgálati évben jelentősem meghaladta a személyhajózásban kimutatott utasforgalmat.

A kompok által szállított utasok forgalmában a 2005-2006 évi forgalomgyakoriság szintekhez képest a következő néhány év javulást hozott, amit ismét forgalomcsökkenés követett. 2010, 2011 és 2012 évek összehasonlításában, ahogy a személyhajózásnál, úgy a komp közlekedés utas és járműforgalmában is a javulás jelei mutatkoztak. A 2012 évi gyakoriságokhoz képest 2013-ban kismértékű visszaesés mutatkozik, amit 2014 évben újabb gyakoriságemelkedés követ.

A vízi utasforgalom rendelkezésre álló részletes adatai szerint az elmúlt fél évtized periódusa alatt a menetrendi hajóforgalom szállított utas száma 442 ezer és 503 fő közötti sávban szóródik, relatíve egyenletes. A sétahajók utasforgalma 132 ezer és 145 fő között mozog az első 4 naptári évben, a 2014 évben jelentkező 172 ezer főt meghaladó forgalom jelentős növekmény, de trendnek még nem tekinthető.

12. ábra

Vízi utasforgalom éves alakulása 2010 és 2014 között

A teljes utasforgalom legjelentősebb része a kompok utasforgalmából kumulálódik, ez jól szemlélteti, hogy a kompok utasforgalma évről évre magasabb, mint a személyhajózásban regisztrált utasforgalom gyakorisága összesen. A komp utasforgalom, hasonlóan a teljes utasforgalom teljes gyakoriságához a legutolsó rendelkezésre álló adatok szerint a tíz évvel korábbi időszak utasforgalmi adataihoz illeszkedő nagyságrendet mutat.

3.4. Környezet

A Balaton vízminősége az emberi tevékenység okozta tápanyagterhelés növekedése következtében XX. század közepén kezdett a korábbiakhoz képest romló értékeket mutatni. A vízminőség romlását a tóba jutó növényi tápanyagok, elsősorban a foszfor mennyiségének emelkedése okozta, ami a vízben élő növényi élet mennyiségi növekedését, többek között a tó elalgásodását vonta maga után.

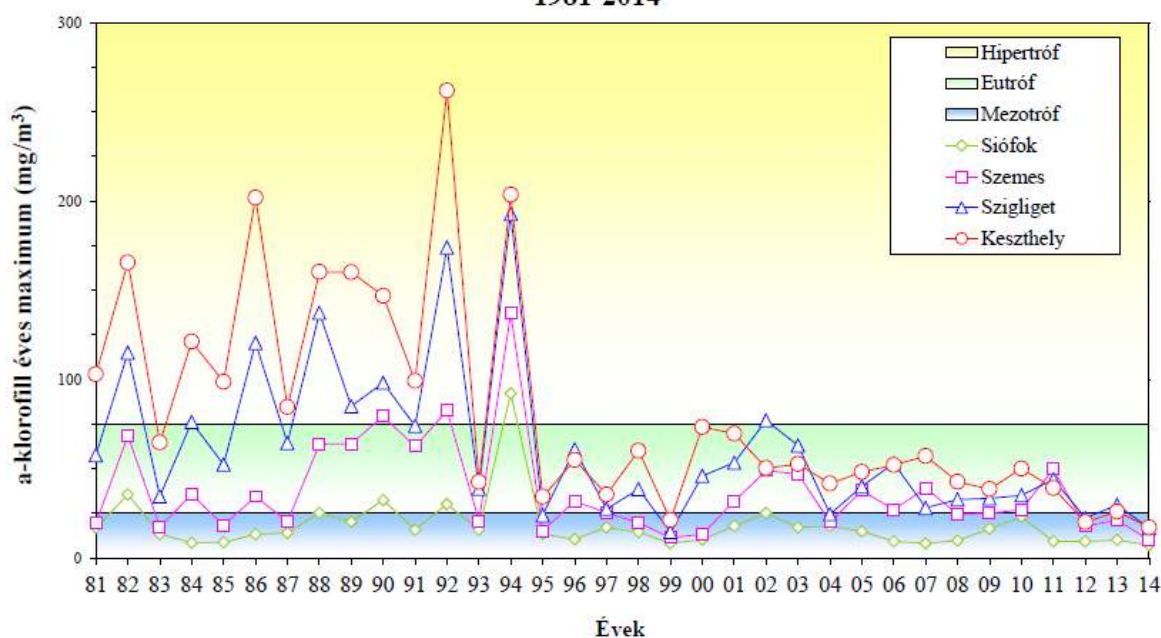
Az algák, ezen belül alapvetően a süveges kékmoszat mennyisége nyár végére érte el a maximumát, az egyre növekvő algamennyiség pedig a Balaton különböző medencéiben egyre nagyobb mérvű vízelzáródásokat okozott.

Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején Siófoknál a víz klorofill-a koncentrációja, amely az algák mennyiségének kimutatására szolgál jó, oligotróf, vagy elfogadható, azaz mezotróf volt, a nyugati medencékben azonban jellemzően már rossz, hipertróf volt a víz minősége az algák mennyisége alapján. Az alga tömegkoncentráció nemcsak látványos negatívum a vízben, hanem enyhébb-súlyosabb humán allergiás reakciókat kiváltani képes biológiai anyag, ami részben fürdőzésekör, részben a víz ivóvízként való hasznosítása révén okozhat kellemetlenségeket.

13. ábra

Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Székesfehérvár

A Balaton trofitásának alakulása az a-klorofill maximumok alapján, 1981-2014

KDT KIVF és KÖDU VIZIG adatok alapján

A Balaton vízminőségének javítása érdekében az 1980-as évek első felétől nagyszabású beruházások indultak, amelynek jelentősebb mozzanatai a Kis-Balaton tározó megépítése, a tisztított szennyvizek foszfortalanítása, kivezetése a Balaton vízgyűjtőjéről, a mezőgazdasági műtrágya-felhasználás mértékének csökkentése, illetve a mederkotrással társuló belső terhelés csökkentése voltak.

Az intézkedések hatására a Balaton vízminősége az 1990-es évek második felétől jelentősen javult, az elmúlt másfél évtizedben hipertróf határértékek alatti szinteket mérnek a Balaton valamennyi medencéjében. A Balaton elalgásodottságának csökkenésével nem oldódtak meg a tóval kapcsolatos vízügyi problémák, az utóbbi évtizedben a romló vízméreg és a növekvő hőmérséklet szintén kedvezőtlenül hat a tó vízminőségére, ennek nyomán a víz foszforterhelésének további csökkentése indokolt.

A Balaton vízminőségének alakulása 2011-2014 között

A Balaton vízminőségének alakulása hosszú évek óta kedvező, a tó vízminősége jellemzően alkalmas a legkülönbözőbb vízhasználatokra, így a fürdőzésre is. Az ezredforduló előtt még problémákat okozó, kritikus mértékű alga túlszaporodások megszűntek, a 90-es évek első feléig rendszeresen tekinthető nyárvégi algásodás erőteljesen visszaszorult.

A kékalgák, ugyanúgy a víz természetes alga állományának részei, mint a problémákat jóval ritkábban okozó egyéb algák, azonban egyes fajaik, számukra kedvező körülmények között tömeges elszaporodásra képesek. A sok alga sok szervesanyagot jelent, ami képes felborítani a tó oxigén háztartását. Ráadásul a legtöbb kékalga méreganyagokat termelhet, ami az arra érzékeny embereknél különböző egészségügyi problémákat, például bőr-irritációt, hasmenést okozhat. Elméletileg, szélsőséges esetben akár súlyos megbetegedések is előfordulhattak volna ilyenkor (ha például a toxin az ivóvízbe kerül).

A kékalgák tömeges elszaporodása a Balatonban a 60-as években kezdődött, a nyugati medencékben, *Aphanizomenon* dominanciájú felszíni vízvirágzásokkal. A 70-es évek végétől a *Cylindrospermopsis raciborskii* nevű kékalga vált egyeduralkodóvá, nyár végi vízelészíneződéseket okozva. A Balaton vízminőségére az 1982-1994 között rendszeresen előforduló vízelészíneződések voltak nagyobb hatással, ebben az időszakban néhány hétre a nagy mennyiségű (kék)alga súlyos, akár már egyes vízhasználatokat is veszélyeztető vízminőség romlást idézhetett elő.

Az algák elszaporodása a Balatonban a külső tápanyag terhelés fokozódására vezethető vissza. A tóba egyre nagyobb mennyiségben bejutó növényi tápanyagok olyan körülményeket teremtettek, amelyek bizonyos kékalgák számára a korábbiakhoz képest igen kedvezőnek bizonyultak. 1982 nyarának végén a *Cylindrospermopsis raciborskii* nevű, világszerte sok problémát okozó algafaj korábban nem tapasztalt mértékű alga tömeget produkált a tóban, hipertróf (szennyezettnek minősíthető) állapotot idézve elő. Ez egészen 1994-ig rendszeresen (évente, két évente) előfordult. A terhelés csökkentésére végrehajtott beruházások eredményeképpen 1995-től a vízvirágzások visszaszorultak, a tó nagy területeire kiterjedő, tartós hipertróf (rossz vízminőségű) állapot nem alakult ki. 2003 után a tó vízminősége gyakorlatilag folyamatosan jónak volt mondható.

Egyéb szempontból a Balaton vizének összetétele kedvező. A környezetében is kevés a szennyező forrás (sem veszélyes ipari vagy mezőgazdasági tevékenység nem jellemző a tó partjaihoz közel), a keletkező szennyvizet tisztítják, a tisztított szennyvizet lehetőség szerint még a vízgyűjtőről is kivezették. A tó keleti és nyugati területei között megfigyelhető némi különbség, hiszen a Keszthelyi és Szigligeti medence kisebb víztömegű, ugyanakkor nagyobb külső terhelést kap. Így nyugaton magasabb a tápanyag és szervesanyag terhelés, így valamivel több az algák mennyisége is.

A Balaton kémhatása az utóbbi négy évben 8,7 körüli értékű, a keleti tórészekben 0,3 egységnyit, a nyugati területeken 0,5 egységnyit ingadozik éven belül. Ennek oka, hogy az algák aktivitása megváltoztatja a kémhatást is. Mind az átlag, mind a szélsőértékek megfelelőek a balatoni vízhasználatokhoz.

A vezetőképesség a víz sótartalmát mutatja. A tó nyugati területére fajlagosan több alacsony vezetőképességű víz folyik be a befolyókon át, ami lassan áramlik át a keleti medencékbe, majd a Sió csatornán hagyja el a tavat, illetve (részben) elpárolog.

A párolgás során a sótartalom és ezzel együtt a vezetőképesség nő. Ezért keleten kis mértékben magasabb vezetőképesség mérhető, ami azonban semmilyen problémát nem okoz. A Balaton sekély tó, finom üledéke kisebb szél hatására is felkeveredik. A vízben lebegő üledék szemcsék és egyéb lebegőanyag, például a planktonikus algák mennyiségét mutatja a lebegőanyag koncentráció. Mennyisége Siófoktól a széles Szigligeti medencéig nő, Keszthelynél egy kicsit csökken.

A tó szervesanyag és oxigén háztartása alapvetően probléma mentes, annak ellenére, hogy a tóba a berekvizekkel huminanyagok is kerülnek, valamint az algák maguk is szerves anyagokból állnak. A KOI (szervesanyag tartalom) átlagértéke Siófoktól Keszthely felé kis mértékben nő, ahogy a külső (befolyókkal érkező) és a belső (algák által termelt) szervesanyag mennyisége is ugyanilyen módon változik.

A növényi tápanyagok közül a szerves nitrogén formák, amelyek az algák számára is tápanyagként szolgálnak, csak kis mennyiségben kimutathatóak. A szerves nitrogén (amiben benne van az algák testébe épült nitrogén is) nyugat felé kis mértékben nő. A szerves foszfát-fosfor koncentrációja, amelynek hozzáférhetősége az algásodás kulcsa a Balatonban szintén alacsony, az összes P, amiben többek között az algák P tartalma is benne van, Keszthely felé nő.

Az algák mennyiségét mutató klorofill koncentráció az utóbbi 4 évben végig messze alatta maradt a rossz vízminőséget jelentő hipertróf határértéknek (75 mg/m^3), az utóbbi két évben inkább a 20 mg/m^3 alatti értékeket lehetett mérni. Az algák között a régebben a legtöbb problémát okozó *Cylindrospermopsis raciborskii* egyszere sem tudott tömegprodukción kialakítani.

A fürdőhelyek higiéniai állapota rengeteget javult, a túlterheltségét megszüntették, így az algásodáson kívül más probléma előfordulásának esélye csekély. Az algásodásnál esetenként helyi jellegű problémák fordulhatnak még elő a tóban. Például kisebb öblökben, zárt kikötőkben alakulhat ki átmeneti vízminőség romlás, de embereket veszélyeztető mértékű jelenséget nem észleltünk.

Évekre lebontva, 2011 a Balaton vízminőségének szempontjából kedvezően alakult. A kékalgák számára az egész június és július vége is kedvezőtlen volt, így gyakorlatilag egész nyáron alacsonyan maradt a klorofill koncentráció. A szokatlanul meleg szeptember miatt az évi maximumokat kora ősszel mértük, de még a legmagasabb érték is messze elmaradt a hipertróf (rossz vízminőség) határértékétől.

Érdekes, hogy ez évben a Balatonban a legmagasabb klorofill értéket a Szemesi medencében mértük (50 mg/m^3) szeptember közepén. A Keszthelyi és a Szigligeti medencében ennél alacsonyabb (39 illetve 44 mg/m^3) maximumot tapasztaltunk.

2012 évben a Balatonban a klorofill maximumok kifejezetten alacsonyak voltak, a legmagasabb értéket a Zala torkolatnál mértük (24 mg/m^3) július közepén. A Keszthelyi és a Szigligeti medencében ennél valamivel alacsonyabb (20 illetve 22 mg/m^3) maximumot tapasztaltunk. Az algaösszetétel összességében megfelelt az alacsonynak tekinthető klorofill értékeknek. A fonális kékalgák mennyisége és aránya ugyan nőtt a nyár végére, de egyeduralmuk nem váltak, a leginkább problémás faj, a süveges kékmoszat pedig egész évben a háttérbe szorult. A szárazság miatt a tó vízszintje ugyan lecsökkent, és a parti sávban helyenként tömegesen jelent meg a hínár és a fonális zöldmoszat, de ez vízminőségi problémát nem jelentett.

A négy medencében az évi maximumok messze elmaradtak nemcsak a hipertróf (rossz vízminőség) határértékétől, de még az eutróf határértéktől is, így igen kedvezőnek tekinthető.

Az alacsony vízszint vízminőségi problémát nem okozott. 2013 évben a Balatonban a klorofill maximumok továbbra is alacsonyok voltak, a legmagasabb értéket Szigligetnél mértük (30 mg/m^3) augusztus végén. A Keszthelyi medencében ennél valamivel alacsonyabb (26 mg/m^3) maximumot tapasztaltunk, Siófoknál pedig mindössze 10 mg/m^3 volt a legmagasabb mért érték. Ahogy az a klorofill koncentráció alapján is látható, a tóban a planktonikus algák száma egész évben alacsony volt. Az algák mennyiségét becsülő a-klorofill mérések alapján a tó trofitási állapota is kedvezően alakult: Siófoki és Szemesi medencében a trofitás fokozata az oligotróf és mezotróf alsó tartományba esett, Szigligeti és Keszthelyi medencékben pedig legmagasabb értéke alig haladta meg az eutróf tartomány alsó határát, mindenhol igen messze elmaradt a kedvezőtlen (hipertróf) kategória határától.

2014 tavaszán-nyarán a tó vízminősége a lebegő mikroszkópikus algák szempontjából mind azok mennyiségét, mind összetételét tekintve kedvezően alakult. A Balaton vize az év folyamán igen kismértékben algásodott, amit a tartósan kialakult alacsony oligotróf-mezotróf trofitási fokozat is jelez. A planktonalgák összetétele is kedvező vízminőséget mutatott: Tavasszal a sugaras szimmetriájú kovaalgák uralkodtak az apró ostoros algákkal együtt, mindezek időnként a nyári planktonban is meghatározó mennyiségben tűntek fel. Nyárra jellemző algafajok között megtaláltuk a tiszta vizet jelző, jó vízminőséggel köthető fecskemoszatokat is. A tóban potenciálisan extrém algásodásra hajlamos nitrogénkötő cianobaktériumok továbbra sem képesek nagy tömegben megjelenni: bár tavasztól kezdve felbukkant egy-egy példányuk, nyáron pedig elsősorban a nyugati tórészben (Keszthely, Szigliget) esetenként meghatározó hányadát képezik a lebegő algáknak, de számuk a melegedő időjárás ellenére sem emelkedett meg jelentősen. Kellemes meglepetésként a korábban súlyos vízminőségi problémát okozó süveges kékalgát (*Cylindrospermopsis raciborskii*) szinte alig lehetett megtalálni a tóközépen vett mintákban.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén számottevően, több mint harmadával növekedett a települési zöldterületek kiterjedése, a 2005-ös kevéssel több, mint 4 millió 150 ezer négyzetméterről 6 millió 757 ezer négyzetméterre. A megfigyelt növekedéssel párhuzamban a játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma, és ezek területe is növekedett a korábbi időszakhoz képest. Az előbbieken jelzett adatok a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez tartozó települések kétharmadának adatközléseire alapulnak. A 2014 évi adatgyűjtésben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településeinek 41,9 %-a vett önkéntesen részt. Ezek önkormányzati kezelésben álló zöldfelület nagyságrendje megközelíti a korábbi adatközlésben szereplő összetartomány nagyságrendjét, 6.397.443 négyzetméter. Az önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza vonatkozásában szintén fokozatos, ütemében továbbra is lassú növekedés mutatkozik, 2008-ban 109, 2014-ben 204 km önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút regisztrálódott a térségben, de az önkéntes adatközlők száma, ahogyan eddig minden évben, továbbra is lényegesen elmarad a maximálistól.

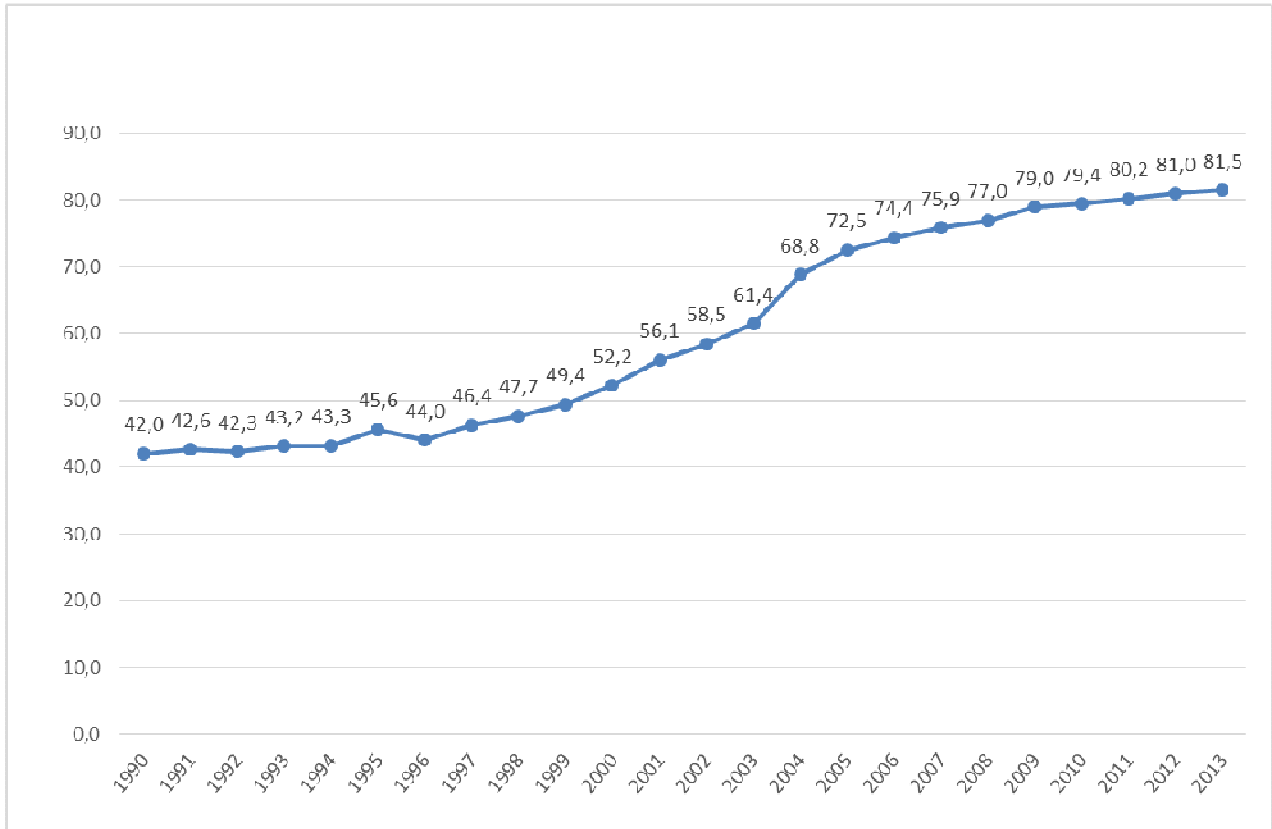
3.5. Kommunális infrastruktúra

A BKÜ kommunális infrastruktúrája rendezett összképet mutat. Minden település rendelkezik közütemi vízellátással, amivel párhuzamban a gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag teljesnek mondható, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése egyelőre csak részlegesen megoldott.

A közüemi ivóvíz-hálózatba és a közüemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya, párhuzamban a közüemi szennyvízcsatorna-hálózat hosszával és az elvezetett szennyvíz mennyiségével tízéves periódusban emelkedő tendenciában mozog, ami a közműolló szűkülését jelenti.

14. ábra

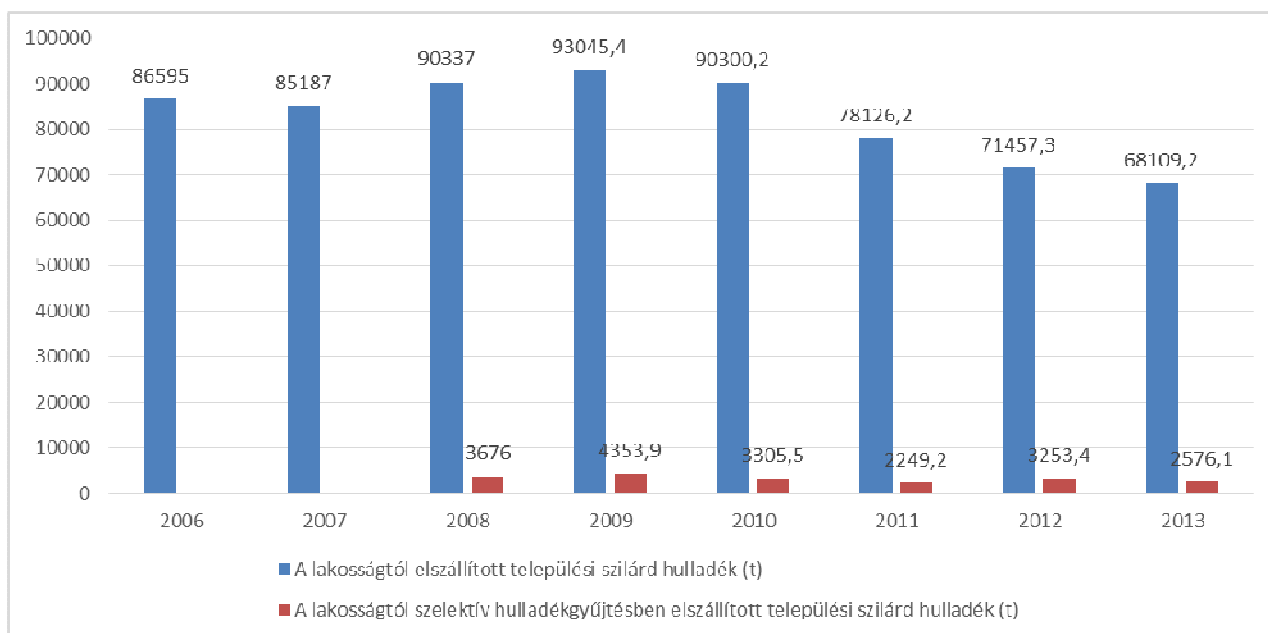
A közműolló változása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 1994 és 2013 között

A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége az Üdülőkörzet településein 2009 óta folyamatosan csökken, 2013-ban 68 109 tonna, a 2009-es értékhez képest ez 26,8%-os csökkenést jelent. A tó és környezetének megóvása szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy a keletkezett szennyvíz nagyrészt tisztításra kerül, amivel párhuzamban a szelektíven gyűjtött hulladék aránya a kiemelt térségek, üdülőkörzetek közül mára a BKÜ-ben a legjelentősebb.

15. ábra

A lakosságtól elszállított települési összes szilárd hulladék, valamint a szelektíven elszállított hulladék mennyiségének alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

4. Újonnan történő felvételre, elhagyásra, adattartalom változtatásra javasolt indikátorok

2015 során felvételre javasolt új indikátorok	Indoklás
Népsűrűség	Az állandó lakosság területhasználatának alakulását mérni képes változó, könnyen elérhető, és kiszámolható pontos adatforrással
Életkor szerkezeti változások, öregedés, születéskor várható élettartam	A népesség demográfiai és szociológiai minőségének alakulását követni képes változók. Az adatok elérhetők, számítási módszer rendelkezésre áll.
Elkövetés helye szerint regisztrált bűncselekmények ezer lakosra vetített száma	A régió közbiztonságának alakulását hivatott nyomon követni.
Bűnelkövetők ezer lakosra vetített száma az elkövető lakóhelye szerint	
A Balaton vízszintjének alakulása	A klímaváltozás miatt felértékelődő jelentőségű adat, könnyen elérhető, pontos forrással.
2015-ben elhagyásra javasolt indikátor	
Önkormányzati segélyezésben részesülők aránya	Nem áll rendelkezésre a számítás elvégzéséhez szükséges adat
Módosításra javasolt indikátor	
Pályakezdő munkanélküliek aránya	A korábbi számítási metódus a 18-25 év közötti lakosság számot alkalmazta, de ez a

	lakosságszám nem válogatható le TeIR, vagy T-STAR adatbázisból. Javasolt új lakosságszám kategória: 18-29 éves népesség
--	---

5.Összegzés

A Balaton fejlesztési monitoring a legfontosabb gazdasági, társadalmi, közlekedési, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján éves rendszerességgel készülő beszámoló jelentés azzal a céllal, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségek időbeni és területi összehasonlító elemzések által valós idejű információkat tárjon a döntéshozók elé.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területére vetített, az országos átlag arányában kifejezett egy lakosra jutó települési gazdasági erő (TGE) hosszú időtávban egyre mérséklődő mértékű, mely körülmény a Balaton térségének fokozatos gazdasági pozícióvesztését jelenti. A pozícióvesztés a Budapest nélküli vidéki átlaghoz képest is markánsan kifejeződik. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) és az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) keretében 2007 és 2014.12.04. között összesen 2718 projekt esetében ítélték meg támogatást a BKÜ települései számára, amellyel összesen 271 043 918 334 forint megítélt támogatásban részesültek, ez az azonos időre vetített teljes országos nagyságrend 2,6%-a. A kifizetett források alapján az egy főre jutó kifizetett támogatások aránya KÖZOP nélkül az országos átlagnak csupán csak 84%-a. A térség gazdasági pozícióvesztése értelemszerű összefüggésben áll a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet turisztikai versenyképességének gyengülésével. Egyre kevesebb a külföldi, és több a belföldi vendég, mindez az eltöltött vendégéjszakák csökkenésével társul, ami az átlagos tartózkodási idő mérséklődését is eredményezi. Az átlagos tartózkodási idő csökkenésével párhuzamosan a jövedelmezőség terén is módosulás figyelhető meg. A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe a munkanélküliség ciklikusok ingadozásainak függvényében változó.

A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő ingadozásait a turizmusgazdaság térségi működése okozza, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai váltják ki. Az üdülőkörzet foglalkoztatottsági, munkanélküliségi helyzetét, ahogyan azt országosan is, az elmúlt évben működésbe lépett közmunka-közfoglalkoztatási program pozitív irányában befolyásolja, ami által a munkanélküliségi-foglalkoztatottsági ingadozások negatív maximum értékei jelentősen mérséklődnek.

A BKÜ-ben a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A népesség élve születés és halálozás (természetes népességváltozás) egyenlege a lakosság nagymértékű öregedésével társul. A népességfogyatkozás várható mértékében az üdülőkörzet népessége mégsem csökken. Az állandó népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a nemzetközi és az országhatáron belüli vándorlás összhatásában pozitív egyenlegével magyarázható.

Az üdülőkörzet kistérségi HDI indexe továbbra is jelentős fejlettségi különbségekre mutat rá. Országos átlag feletti HDI index a Balaton térségének észak-keleti súlypontján jelenik meg,

Balatonfüred, Balatonalmádi, Veszprém kistérségek metszeteiben, az üdülőkörzet alapvetően kedvezőtlen HDI mutatói Somogy megyei kistérségeket körvonalaznak.

Az elmúlt másfél-két évtizedben a Balaton térségében az elmúlt másfél-két évtizedben számottevő közúti, illetve jelenleg is tartó módon, komoly vasúti hálózat fejlesztés zajlik le. A vasúti közlekedésfejlesztési megoldásoknak köszönhetően jelentősen gyorsulhat a vonatközlekedés, azaz rövidülhetnek a menetidők, javulnak a vasúti közlekedés minőségi feltételei.

Az üdülőkörzet legnagyobb természeti értéke a Balaton. A tó vízminőségének alakulása hosszú évek óta kedvező, a vízminőség jellemzően alkalmas a legkülönbözőbb vízhasználatokra, így a fürdőzésre is.

Az üdülőkörzet kommunális infrastruktúrája alapvetően rendezett összképet mutat. Minden település rendelkezik közüzemi vízellátással, amivel párhuzamban a gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag teljesnek mondható, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése egyelőre továbbra is csak részlegesen megoldott kérdés.

6. A területi monitoring megújítására tett javaslat

A területpolitikát a mérhető gazdasági tényezőkön túl a térségek természeti-környezeti, társadalmi jellemzői is jelentősen befolyásolják, és a globális kapcsolatokban, akár a versenyben, az egyes térségek ezekre a tényezőkre is építenek a sikeresség érdekében. Az 1990-es évek végén írták le a kutatók, hogy az országok, régiók közötti területi fejlettségi, fejlődési különbségeket a gazdasági adottságok önmagukban nem magyarázzák, az eltérések hátterében természeti és társadalmi okok is feltételezhetők. Így született meg a 2000-es évek elején a területi tőke (territorial capital) fogalma és mérésének különböző módszertanai, amelyek egy komplex szemlélet révén (a materiális javak mellett az immateriális javak mérésével, modellbe emelésével) kívánják magyarázni az egyes térségek helyzetét, fejlődését, és a térségek közötti különbségeket, a térségek közötti kapcsolatokat, akár a geopolitikai viszonyokat. A területi tőke paradigmájának elterjedéséhez egyik alapot az OECD egy 2001-es tanulmánya jelentette. Az elmúlt években lezajlott több külföldi és néhány hazai kutatás, ezek módszertanának és eredményeinek felhasználása lenne a kiindulási alap egy saját modell felállítására.

A területi tőke eszköztárának alkalmazása Nyugat-Európában nem csak tudományos célokat szolgál, hanem a politikai döntéshozatal összefüggéseiben a térbeli gazdasági folyamatok monitorozásának egyre elismertebb eszköze. Munkánk tervezett célja, hogy a hazai viszonyokra adaptáljunk egy olyan modell-szerűen alkalmazható rendszert, amely korszerű szemlélettel újítja meg a magyar szakpolitika eszközeit. A modell kidolgozásának kísérleteit a Balaton térségében (BKÜ) végezhetjük el, ahol évek óta zajlik a terület természeti, társadalmi, gazdasági adottságainak feltárása, a területi folyamatok elemzése, és ezek alapján területfejlesztési koncepciók, stratégiák kidolgozása, részben megvalósítása.

A területi tőke fogalmi rendszere, módszertana, kutatási eredményei egyelőre döntően még csak a külhoni (főként európai) szakpolitikában ismertek és használatosak, ám ott ezek révén a földrajzi térről alkotott geostratégiai gondolkodás dimenziói átértékelődtek. Ezért ezen új elméleti és módszertani dimenziók hazai adaptálása szükségszerű. A területi tőke eszközrendszere Nyugat-Európában jelentős mértékben összekapcsolódott a terület- és gazdaságpolitikai tervezéssel, amely nyomán a szakpolitikai beavatkozások hatékonysága jelentősen javulhat, valamint az európai gazdasági tér változásainak nyomon követése

rendszer-szinten alkalmazható. Mivel a módszer egy adott térség egy adott időpontban jellemző állapotát egyetlen integrált (gazdasági, társadalmi, környezeti, infrastrukturális tematikát is tartalmazó) mutatóban képes megjeleníteni, a módszer nagy előnye, hogy minden eddigi eljáráshoz képest egyszerűbb és szemléletesebb, vagyis felhasználó barát, a döntéshozók kezébe könnyen áttekinthető modell adható.

A BKÜ területi monitoringjához, a BFT döntés előkészítési és döntéstámogató munkájához felhasznált indikátortáblázat (2015. május)⁵

Gazdaság

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Gazdaságfejlesztés	Települési Gazdasági Erő (TGE) Személyi jövedelemadó, Helyi adók, Vállalkozási aktivitás, Megyei GDP	Mivel a GDP települési szinten nem értelmezhető, helyette a mért adatokból és a megyei GDP-ből számított települési gazdasági erőt (TGE) használjuk. A TGE Személyi jövedelemadó, helyi adó, vállalkozói aktivitás, településre dezaggregált megyei GDP adatokat tartalmaz.	Ft/fő, a vidéki átlag %-a	KSH, APEH, VÁTI - TeIR	Település Idősor
Szezonális	Idegenforgalmi főszezon (július-augusztus) ideje alatti munkanélküliség	Regisztrált munkanélküli/aktív korúak	%	KSH, ÁFSZ (NFSZ)	Település Idősor
Diverzifikáció	A turizmus aránya a gazdaságban	Turizmus fő tevékenységű (TEÁOR) vállalkozások	%	Cégbíróság, KSH	Település
Gazdaságfejlesztés, diverzifikáció	A BKÜ-be érkező turizmusfejlesztési források	BKÜ-be érkező turizmusfejlesztési forrás/összes forrás	%	EMIR-MEH	Idősor
Gazdaságfejlesztés,	A BKÜ-be érkező források az UMFT-ben	BKÜ-be érkező fejlesztési források összesen	Ft/fő, az országos %-ában	EMIR-MEH	Idősor

⁵ A rendelkezésre álló adatokkal kitöltött indikátor-táblák excel formátumban az előterjesztés részét képezik. Szürkével jelölt sorokban található indikátorok elhagyásra, vagy változtatásra javasoltak.

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
forrásszerzés	Pályázói aktivitás és eredményesség az UMFT-ben	BKÜ szereplői által igényelt fejlesztési források, eredményes pályázatok száma	Ft/fő, az országos %-ában, db	EMIR-MEH	Idősor
Turizmus	Vendégéjszaka szám	Vendégéjszakák száma	db	KSH, turisztikai szervezetek	Település, idősor
	Szálláshely (kereskedelmi és magán) kihasználtság	Rendelkezésre álló kereskedelmi szálláshelyek kihasználtsága	%	KSH	Idősor
	Vendégéjszaka szám part menti – háttér települési megoszlás	A part menti és a háttér települések vendégéjszaka számának összehasonlítása	db	KSH, turisztikai szervezetek	Település, idősor
	Átlagos tartózkodási idő	BKÜ-ben vendégek által eltöltött átlagos tartózkodási idő	nap	KSH, turisztikai szervezetek	Település, idősor
	Belföldi és külföldi turizmus aránya	Vendég és vendégéjszaka száma, külföldi-belföldi turisták aránya	%	KSH	Település, idősor
	Jövedelmezőség	REVPAR – kiadott szobára jutó árbevétel	Ft	KSH	Idősor
	TDM szervezetek száma	Működő TDM szervezetek száma	db	Régiós adatgyűjtés	Település, idősor
Turizmus / Szezonáltság	Fő szezon turisztikai forgalma	Július és augusztus/év vendég és vendég éjszaka	%	KSH	Település, idősor

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
	Fő szezon turisztikai jövedelmezősége	Július és augusztus/év REVPAR	%	KSH	Település, idősor
Foglalkoztatottság	Foglalkoztatottság	Aktív keresők, foglalkoztatottak száma	db	Népszámlálás, KSH	Települési szintű adatok 1990, 2001, 2011 évek
Erdőgazdaság	Erdőterület	Erdő terület nagysága	ha	Megyei Erdészeti Igazgatóságok	Település, idősor

Társadalom

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mérték-egység	Lehetséges adatforrás	Ajánlások
Egzsztencia	Önkormányzati segélyezésben részesülők aránya	Önkormányzati segélyezésben adott évben részesülők száma / a lakosság száma	%	T-STAR	T-STAR adatbázisban már nem közölnek ilyen adatot
	Forgalomba hozott új személygépkocsik 1000 lakosra jutó száma	Adott évben forgalomba hozott új személygépkocsik száma / 1000 lakos	db/1000 fő	T-STAR	
Tudatosság	1000 lakosra eső természet- és környezetvédelmi civil szervezetek száma	Természetvédelmi és környezetvédelmi civil szervezetek száma / 1000 lakos	db/1000 fő	Megyei Bíróságok	
Népesedés	Állandó népesség, természetes szaporodás, népességfogyatkozás	Népességváltózási folyamatok	fő/1000 fő	KSH, VÁTI – TeIR	
	Vándorlási egyenleg	A be- és elvándorlók (állandó + ideiglenes lakosok) számának éves különbsége / a lakosság (állandó + ideiglenes) száma	fő/1000 fő	T-STAR	
	Függőségi ráta	A 14 évesnél fiatalabbak + a 60 évnél idősebbek száma / 15 – 59 évesek száma	%	T-STAR	
Oktatás	A legalább 8 osztályt végzettek aránya	A legalább 8 osztályt végzettek száma/a 15 évnél idősebb lakosság száma	%	KSH, Népszámlálás	Népszámlálási adatokból előállítható

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mérték-egység	Lehetséges adatforrás	Ajánlások
					indikátor
Munkanélküliség	Pályakezdő munkanélküliek aránya	Pályakezdő munkanélküliek száma / a 18-25 éves lakosok száma	%	TSTAR	A regisztrált álláskeresők arányában van megadva az indikátor T-STAR bázisban nincs 18-25 évre vonatkozó korcsoport lehatárolás
	Regisztrált munkanélküliek száma	Regisztrált munkanélküli/aktív korúak	%	KSH, ÁFSZ (NFSZ)	Települési, idősor
Balaton térségi intézményrendszer, kormányzás	A Balaton-régióra telepített intézmények száma	Speciálisan a Balaton-régióra telepített intézmények száma	db	Magyarország Közéleti Kézikönyve	
	Térségi szereplők aránya	A BFT tagságában a térséghez kötődő szereplők aránya a BFT tagjainak összlétszámához viszonyítva	%	BFT	Szervezeti, tagsági átalakulások szerinti szakaszolásban
Területi különbségek	HDI (Human Development Index) Emberi fejlettségi index	BKÜ kistérségeinek területi és időbeni összehasonlító vizsgálata	Ft/fő - összevont érték/fő	VÁTI – TeIR	

Közlekedés

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Közúthálózat, megközelíthetőség	Korszerűsített úthálózat	Felújított utak hossza	km	Magyar Közút Nonprofit Zrt.	Település
	Újonnan épített utak	Újonnan épített közút hossza	km	Magyar Közút Nonprofit Zrt.	Település
Vízi közlekedés	Utasforgalom	A vízi közlekedésben megjelenő utasforgalom	fő	BAHART	Idősor
Vasúti közlekedés	Új vasúti pálya	Kiépített vasúti pálya hossza	km	MÁV	Település
	Felújított állomások	Felújított állomás épületek (akadálymentesítettek és vizes blokkokkal felszereltek)	db	MÁV	Település

Környezet

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Vízminőség	A Balaton nitrogén koncentrációja	Összes nitrogén koncentrációja a Balaton vizében	mg/L	Környezet-védelmi, természet-védelmi és Vízügyi Felügyelőségek	Balaton 4 medencéje, idősor
	A Balaton foszfor koncentrációja	Összes foszfor és foszfát-foszfor koncentrációja a Balaton vizében	mg/L	Környezet-védelmi, természet-védelmi és Vízügyi Felügyelőségek	Balaton 4 medencéje, idősor
	A Balaton klorofill-a koncentrációja	Fitoplankton klorofill-a koncentráció a Balaton vizében	µg/l	Környezet-védelmi, természet-védelmi és Vízügyi Felügyelőségek	Mintavételi helyek a Balaton nyílt vizében, strandokon (április-október)
Közösségi terek növelése	Belterületi parkok nagysága	Települési zöldterületek, játszóterek száma, területe, gondozott, parkosított, virágosított területek	db, m ²	Önkormányzat	Település
	Rendezett területek nagysága, felújított épületek száma	Településközpontok fejlesztése, terek kialakítása, épületek felújítása	db, m ²	Önkormányzat	Település
	Kerékpáros forgalmi felületek	Kiépített belterületi kerékpárutak hossza	km	Önkormányzat	Település

Kommunális infrastruktúra

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Kommunális infrastruktúra	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza, lakosságnak szolgáltatott víz	Lakosság vízellátása (teljes vízszolgáltatás)	km, l/fő/nap, m ³ /év	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza, elvezetett szennyvíz-mennyiség	Szennyvíz-csatornázottság, keletkező szennyvíz mennyisége, szennyvíztisztító telep kapacitása	km, m ³ /év, m ³ /nap, LE	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Közműöllő	Közüzemi ivóvíz-hálózatba bekapcsolt és közüzemi szennyvízcsatorna- hálózatba bekapcsolt lakások aránya	%	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba, ivóvízhálózatba bekapcsolt lakás	Ivóvízhálózattal, valamint szennyvízhálózattal rendelkező lakások száma	db	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Összegyűjtött kommunális hulladék mennyisége	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont ingatlan, háztartásban keletkező kommunális hulladék	tonna/év	Közszolgáltató	Település, idősor
	Szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége	Szelektív hulladékgyűjtés során gyűjtött papír, műanyag, PET palack	tonna/év	Közszolgáltató	Település, idősor